

לב לוב 4

כתב העת של הארגון העולמי של יהודים יוצאי לוב

הניצנים נראו בארץ, עת הזמיר הגיע וקול התור נשמע בארצנו

תפלה לנה וקילאוותיה
ותחל לנה ובכחותיה

”עקבאל דאיר”...

מדינת ישראל
משרד המדע
התרבות והספורט

גליון מספר 4

לב לוב

הניצנים נראו בארץ, עת הזמיר הגיע וקול התור נשמע בארצנו

אלול תשס"ח

ספטמבר 2008

כתב העת של הארגון העולמי של יהודים יוצאי לוב

מאמרים

- 3 דבר העורך - נחום גלבע - נחצ'ה
- 4 דבר היו"ר - מאיר כחלון
- 5 כך ברכנו את השנה החדשה בלוב - הביא לדפוס יוסף זרוק
- 7-9 שורשי מבית אבא - פרופ' מיכה נעים
- 10 תמונות מחדר ההנצחה של סירת הצנחנים
- 11 לזכרו של רפאלו פלח, הנשיא הראשון של הארגון העולמי - יעקב חג'ג' לילוף
- 12 סיפורים מבית הסבתא - סיפורי על צ'וצ'ה - מאור שלג
- 13-15 יוסף גויטע פעיל העליה בלוב, ומעפיל - לזכרו - שלמה צופן
- 16-17 הארי עלה מלוב, על הרב הגאון רבי סופה זרוק ז"ל - רפאל זרוק
- 18-19 יוסף ארביב קושאנה - על פעילותו הרבה בלוב - יעקב חג'ג' לילוף
- 20 רפאל ג'ולי - סגן יו"ר הארגון ויו"ר המועצה הדתית רמת-גן - דברים לזכרו - יעקב חג'ג' לילוף
- 21-23 שלמה אבן גבירול - מחכמי ספרד - ציון חלפון
- 24 התכתבות היו"ר מאיר כחלון עם ראש ממשלת איטליה ונשיא לוב מועמר קדאפי
- 25-27 הרבנים בלוב - יוסף ג'ו ג'אן
- 28 תמונות שונות ומזדמנות
- 29-31 מה היה ומה יהיה - יעקב חג'ג' לילוף
- 32-33
- 34-35

Ricordando Faello Fella - Daniel Mimun
Psicologa Chiara Stefanini, Guetta Hamos
Collaboratore: Daniel Mimun

חברים העתונים מזמנם לבית המורשת

- פעילים מתנדבים (שאינם חברי הנהלה)
1. גב' תקווה יולזרי - פורום נשים
2. גב' טבול דבורה - רכזת הדרכה ותכניות חינוך
3. הדדי ראובן - עוזר לאוצר המוזיאון
4. שמואל ישראל - ליווי והדרכה
5. גורן מיכאל - ליווי והדרכה
6. גז פורטונה - ליווי והדרכה
7. דנון דינה - ליווי והדרכה

- חברי הנהלה (בעלי תפקידים)
1. ארביב דוד - מזכיר הארגון
2. עו"ד יעקב נחום - יועץ משפטי של הארגון
3. עו"ד בן תורה צורי - יו"ר ועדת תקנון הארגון
4. יוסף מימון - יו"ר ועדת כספים
5. חסון רחמים - יו"ר ועדת האירועים
6. זרוק רפאל - יו"ר ועדת בתי הכנסת
7. ארביב ז'אק - יו"ר ועדת קשרי חוץ
8. כחלון רמי - יו"ר ועדת קשרי קהילה
9. תשובה יצחק - יו"ר ועדת ביקורת
10. נחום רפאל - בינוי ופיתוח

- חברי הנהלה פעילים בתורניות
1. מר ציון נעים - מזכיר הארגון
2. אפרים תייר - ליווי והדרכה
3. פדהצור אבי - אוצר המוזיאון
4. יעקב חג'ג' לילוף - מנהל המכון ללימודים ולמחקר
5. סרור אלי - צילום והדרכה
6. משה זגדון (זיג) מערכות בטיחות
7. בנימין דורון - סגן יו"ר ועדת כספים
8. מימון דוד - ליווי והדרכה

רכזים אזוריים:
ניסים לחמיש - הפצה, אזור הצפון
שמעון מכלוף - הפצה, אזור אשקלון
ניסים חדד - הפצה, אזור אשדוד
יהודה כחלון - הפצה, אזור אשקלון
יוסי זרוק - הפצה, אזור בת ים
מנסור (גואטה) רחל - הפצה, אזור חולון-בת ים

שער

לכבודם של העושים במלאכה
צילום: אלי סרור, מלי קור

כתובת המערכת

רחוב הגולן 4, ת.ד. 682 אור-יהודה 60256
טל. 03-5336268, פקס. 03-5333456
אתר האינטרנט: www.livluf.org.il

מייסד ועורך: נחום גלבע
עיצוב גרפי: מירב גלנט - א.ב.י.ג'י דיזיין
דפוס: האומנים א.ב.ב.ע"מ
עריכה לשונית: מ.ל. - ים
מזכירה: אוסנת ביטון
הפצה: הארגון העולמי של יהודים יוצאי לוב

© כל הזכויות שמורות לכותבי המאמרים
אין המערכת אחראית על תוכן המודעות

דבר העורך

העולמי של יהודים יוצאי לוב יהיה חרוט על לוח האבן גם במרכז הרב.

בפניה חדה אני מונה את הארועים שבית המורשת יזם, פעל ושיתף פעולה, אני מזכיר זאת כי מאחורי כל הפעולות הנהדרות הללו, הנעשות בהתנדבות אמיתית ע"י חברים ולא לשם קבלת שכר, החברים היקרים הללו הם אנשים טובים ואלמונים אך לכל אחד יש שם, מתאריך ה- 15 באפריל ועד ה- 3 בספטמבר התקיימו ארועים רבים אשר האירגון היה יוזם או מעורב בהם, מתאריך ה- 16 בספטמבר ועד סוף השנה האזרחית יהיו עוד ארועים אשר בית המורשת יהיה מהיזמים או יטול חלק פעיל, אני מצוין שוב כי מאחורי כל מה שנאמר, עומדים שוב אנשים יקרים שעושים לילות כימים להעלות על נס את האירגון, להם אנו צריכים לאמר מילה אחת: תודה.

ביום ראשון, ז' באלול תשס"ח הלך לעולמו בפתאומיות המייסד והנשיא הראשון של האירגון העולמי, מר רפאלו פלח – קיש ז"ל אחטא אל האמת אם לא אזכיר ראשון איתו, חודש יוני 2006 היו ההכנות לקראת בחירת יו"ר האירגון לקדנציה של 4 שנים. עבדכם, שנבחר מספר שבועות לפני כן כחבר הנהלה, הרצתי עם עוד מספר חברים את ג'אק ארביב לבחירות מול מאיר כחלון על ראשות האירגון, שבוע לפני הבחירות הגיע רפאלו פלח ז"ל ארצה וביקש לראות אותי ולשוחח איתי, לא היכרתיו לפני כן, הפגישה היתה בביתם של מש' לילוף בבאר שבע, אצל אחותו מרי, רפאלו מיד החל בסידרת שאלות על מקורות המשפחה שלי בטרפול, לאחר ששיבץ אותי במשבצת המתאימה, החל בסקירה כללית על תולדות היהודים בעבר בהווה ותנועותיהם, מספר היהודים הלובים בכל כפר ועיר, כמה עלו וכמה נותרו, ואין החלוקה היום באחוזים ובמספרים בארצות העולם, באיטליה, באנגליה, בצרפת, בארה"ב, בדרום אמריקה, פשוט כמשה סדורה, כל פר' להיסטוריה או לאנטרופולוגיה היה שמח להעביר, בסיומה של השיחה המרתקת סיים: יא וולדי תעשו הכל שיהיה בינו "שלום ואחדות" השיחה קלחה באיטלקית, היתה לי חוויה הבנתי מיד איזה כוח ואמונה היו גלומים בו, מעל הכל אהב אהבה ללא מיצרים את קהילת יוצאי לוב, אהבתיו, מידי פעם דרך ידידי עמוס לגזיאל {איש ימינו ואמונו} הייתי מתעניין על בריאותו ופועלו בחו"ל עד הבשורה המרה, בין מספידיו בפורום של אתר לבלוב היה פאלינו לוזון מלונדון במילותיו חדר אל הלב של כולנו, עבד איתו שנים רבות עם רפאלו פלח ז"ל ביקשתי את רשותו להעתיק חלק מדבריו, ציטוט: ממקור ראשון אני יכול להעיד שהוא ולא אחר אשר שם על המפה הבינלאומית את יהדות לוב.

פעל ללא לאות בכדי לאחד את הפלגים השונים של קהילתנו. הוא היה היוזם של הקמת האירגון העולמי. על "ברכיו" גדלו המנהיגים והפעילים הנוכחים.

בוכה על האיש שלא קיבל חזרה את כל מה שהוא זרע.
בוכה על האיש שלא הצליח לראות את "הארץ המובטחת"
בוכה על האיש שבגין כל "השיגעון שלו" על יהדות לוב איבד את כל הונו.

תנוו על משכבך בשלום ידידי היקר, אחי, מורי ואבי הרוחני.
אני בטוח שמרגע שתגיע למקומך שם, תתחיל "לסדר את העניינים"... כהרגלך.
דואב... כואב... ועצוב
כולנו דואבים... כואבים... ועצובים...

נסיים בנימה אופטימית לשנה החדשה שנת התשס"ט הבאה עלינו לטובה תכלה שנה וקילולותיה ותחל שנה וביכרותיה שנה מאוחדים ושלום ישרור בינו
אמן...אמן...סלה...סלה...סלה...

נחצ'ה – נחום גלבו

לא להאמין, איך דברים משתנים, הנה עברה שנה וקצת מאז, שכתב העת לבלוב מס' 1 יצא לאור ואנו כבר במס' 4, להודות על האמת, לא כולם היו מאושרים מעצם הוצאתו לאור, ראשית אלה הקיימים, זה ניתח, אך לא רק בקרב הקיימים, כי גם בתוככי הנהלת האירגון, לא מעט מידידי האמינו שיהיה לזה המשך, היו שאמרו לי, נחצ'ה התחלת ברך גבוה ומנגד העירו לי שהשוליים גדולים, היו שסברו כבד למשלוח, היו שטענו יקר מדי ומאיפה נמצא את המימון, כמה חברי הנהלה עודדו אותי אחד זה יו"ר האירגון מר מאיר כחלון אשר תמך בהמשכיות, מחד גיסא רצה שנוזל ומנגד דאג אישית למצא מימון, השני אבי פדהצור, אשר הסכים לוותר על חלק מתקציב המוזיאון לטובת כתב העת לבלוב, השלישי יו"ר ו. הכספים ז'ז'ו מימון דאג למצא בתקציב המועט את הכסף לשתי חוברות ראשונות.

לשלושתם היה מכנה משותף, האמינו בחשיבותו של כתב העת לבית המורשת, השתדלתי בישיבות הנהלה לשכנע את המתנגדים, האמנתי בעוצמתו ובקהל קוראיו, ידעתי, שמרגע הוצאתו והפצתו לקהל הקוראים, יהיה לו ערך מוסף, עם תשלום המימון השנתי, הוא מתפקד כחבר בבית המורשת ונהנה מזכויות של חבר בהנחות משמעותיות כגון, הנחה על ספרים שבית המורשת מורשה ובלעדיו להפצתם, הנחות במופעים שאנו מארגנים, הרצאות ואירועים שהבית ברח' הגולן 4 מארגן, אין ספק כפי שאמר חברנו עו"ד ששי גז בישיבה של ה- 11 בספטמבר החודש, כל פעם שאני פה חייב לסייר במוזיאון, אינני יכול לוותר על ההנאה הזו, הוא צודק, אין עוד מוזיאון בארץ על תולדות יהדות לוב, כפי שקיים בבית המורשת פשוט חוויה, הרי לכם הערך המוסף, כולנו יוצאים נשכרים.

תרועת השופר נשמעה למרחקים, לא לבני הקהילה, "לבלוב" עובר מיד ליד וקורה שמתקשרים למזכירות לחתום על מינוי, חדר "יזכור" שבבית המורשת הגיע אף ליחידת הסיירת של הצנחנים הסדירה, מפקדה פנה אל אוצר המוזיאון שיבנה ויארגן מחדש את חדר ההנצחה של חללי הסיירת, וכי למה? כי הצנחנים סיירו אצלנו, ביתן "יזכור" ניצרב בזיכרונם.

העבודה בסיירת נמשכה מס' חודשים, וחברינו אלי סרו, ראובן הדדי, ואבי פדהצור ביצעו בהתנדבות ובצינעא לא יום לא שבוע ולא חודש, לסיפוקה המלא של היחידה ומפקדה, ב 2 במאי בטקס רב רושם היה גילוי הלוט אשר היו מוזמנים כל מפקדי הסיירת למיניהם, מפקדי החטיבה לדורותיהם, נדל, צימל, עמוס נאמן, צורי שינקין- שגיא האגדי, ארול- איש ה- 101, הרמטכ"ל משה-בוגי יעלון דוביק תמרי, ועוד...

כולם שאלו? מי זה "האירגון העולמי של יהודים יוצאי לוב" החרוט על שלט הכניסה, לא אטעה אם אומר, כתב העת תרם את תרומתו הצנועה.

הרי לכם עוד מקרה מרנין לב, בית המורשת לקח על עצמו כפעולה למען החברה, לאמץ ילדים אתיפים מבית הספר "סעדיה גאון" מאור יהודה ללמדם ניגון על חליל קלרינט ופסנתר, מקהלה של 26 ילדים "פרחי לבלוב", מקהלת של 40 בוגרים בהדרכתה של המוסיקאית ז'נה שיטקוב, חוג לציור בהדרכתו של הצייר בן העדה אלי פלוס, חוג בעשרה לשיעורי בית של 25 תלמידים מועדוניות של 3 כתות לפעילויות ומשחקי חברה, כל זה בנדיבותם של תורמים חמים מקנדה, בניצוחו של בן הקהילה וולטר ארביב, האם מישוה יודע על כך? "פרחי הלבבות והתזמורת" הופיעו בערב יום הזכרון ה- 5 במאי בבסיס חיל האוויר בנוכחות מפקדי החיל, מאיפה ההכרות הזו, האם הם יוצאי לוב? כלל וכלל לא! בערב ראש חודש אדר השנה בוצע רצח בשיבת מרכז הרב בירושלים ע"י המחבל הישאם חוסיין אבו דהיים, מג'בל מוכאבר, נרצחו 8 חניכי הישיבה, לזכרם ביום השנה פנו למרכז המורשת שלנו כדי שנתכנן להם חדר "יזכור" אשר יכלול לראשונה את כל חלליה "לפעולות האיבה של בוגרי הישיבה של מרכז הרב לדורותיהם, האם זה נראה לכם מוזר שפנו אלינו?

לא ולא, כי הקצין שהרג את המחבל שביצע את הפיגוע בשיבת מרכז הרב הוא סרן דוד שפירא מגדוד 890 של חטיבת הצנחנים, הוא ראה את חדר הזיכרון בבית המורשת ושל הסיירת, ובכן, בחודש אדר התשס"ט יהיה במרכז הרב טקס גילוי הלוט והשם: הארגון

דבר היו"ר

קוראים יקרים,

אנו פועלים היום ביתר שאת בעזרה והכוונה לניצולי השואה. כמו כן אנו תקווה כי תתקבלנה דרישתנו ותביעתנו ממשלת איטליה לשלם גם לנו יהודי לוב עבור תקופת היותנו תחת השלטון הפשיסטי, כמו שהחליטו לשלם לממשלת לוב 5 מיליארד דולר על נזקי המלחמה.

אנחנו עושים מפקד ארצי של כל בני הקהילה על מנת שנוכל להעביר כל מידע חשוב. אנא צרו קשר בטלפונים 03-5336268 או 03-5336272, בפקס 03-5333456 או בדוא"ל luv@bezeqint.net ניתן להוריד שאלון מאתר האינטרנט ולהחזיר בפקס או למלא באתר.

בברכת שנה טובה ומבורכת,
מאיר כחלון, יו"ר האירגון

עברנו את האביב והקיץ עם פעילות מואצת וענפה במרכז המורשת, ביקורי ילדים ומשפחות וכן תיירים רבים שבאו לראות ולהתרשם מהמוצגים במוזיאון.

מכתבי התודה והרישום בספר האורחים מעידים עד כמה הביקור הרשים אותם וזה נותן סיפוק והרגשה טובה לעושים במלאכה יום יום וצריך להמשיך עוד.

הפעילים המתנדבים במרכז המורשת מקבלים את הבאים בסבר פנים יפות ומדריכים אותם בסיפורי הקהילה עם הדגשה על העבר וההווה במורשת האבות. בנקודות התצוגה עוצר המבקר ושומע בהתרגשות את הפיוט, המוזיקה והמילים ממלאים אותו סיפוק רב.

אפשרות הגישה הנוחה לנכים בכל מצב מאפשרת ביקור של הורים מבוגרים וקשיי הליכה, כך הם יכולים לבקר בכל פינות המוזיאון, לעצור מול המצגות כולל ביקור ב"שוק" בקומה התחתונה בעזרת מעלית.

חדר ההנצחה והזיכרון עם תצוגת מחנה ג'אדו בו נהרגו 560 איש מהווה נקודת ציון בסבל שעברנו בשואה במלחמת העולם השנייה. חללי צה"ל והנופלים במערכות ישראל מופיעים על מצגת בה מוזכר כל חלל מבני הקהילה עם פירוט מקום ומועד נפילתו. הנרצחים בפוגרומים שהיו ביהודי לוב בשנים 1945, 1948 ו-1967, אחרי כל ניצחון בישראל, מוזכרים גם הם.

פונה אני אליכם הקוראים אם טרם עשיתם זאת, בבקשה לבקר במוזיאון עם כל המשפחה וידידים. תתרשמו גם תתרגשו, חוו דעתכם, היו בקשר שוטף עם מרכז המורשת והיו שותפים בעשייה שהיא גם למענכם.

תגלשו באתר האינטרנט וקבלו מידע שוטף על כל הפעילויות המתקיימות במרכז המורשת.

וזה סדר הסימנים כמנהג יהודי לוב יע"א, ונקרא

"בִּרְכִּיּוֹת"

לוקח מעג'ון [ריבת תפוחי עץ] או פלח תפוח עץ וטובלו בדבש וקורא את חלקו הראשון של הפסוק שלו, מברך בורא פרי העץ, ומכוון לפטור את כל מה שברכתו בורא פפרי העץ ואח"כ ישלים את חלקו השני של הפסוק.

תפוחים

תפאח או מעג'ון

ריבת תפ"ע או

חבושים ספרג'ל

יהי רצון מלפניך יהוה אלהינו ואלהי אבותינו, שתתחדש עלינו שנה טובה ומתוקה. מברך בורא פרי העץ, ומכוון לפטור את כל מה שברכתו בפה"ע, יאכל ואח"כ יאמר: מראשית השנה ועד אחרית שנה:

כרתי

כראת

חביתיות פראסא

כרישה

יהי רצון מלפניך יהוה אלהינו ואלהי אבותינו, שייכרתו אויביך ושונאיך וכל מבקשי רעתנו. אינו מברך בורא פרי האדמה, מפני שבירך המוציא, אלא יאכל ואח"כ יאמר: תרם ידך על-צריך, וכל-אויביך יכרתו:

סלקא

סלק

חביתיות סלק ירוקו

עלי מנגול

יהי רצון מלפניך יהוה אלהינו ואלהי אבותינו, שייסתלקו אויביך ושונאיך וכל מבקשי רעתנו. יאכל ואח"כ יאמר: סורו ממני כל-פעלי און, כי-שמע יהוה קול בכיי: סורו סורו צאו משם, טמא אל-תגעו, צאו מתוכה, הברו מעיל נשאי כלי יהוה:

תמרים

תמר

יהי רצון מלפניך יהוה אלהינו ואלהי אבותינו, שיתמו אויביך ושונאיך וכל מבקשי רעתנו: יאכל ואחר כך יאמר: יתמו חטאים מן-הארץ ורשעים עוד אינם ברכי נפשי את-יהוה רחללוייה: ובחסדך תצמית איבי, והאבדת כל-צרי נפשי, כי אני עבדך:

קרא, קרעא

חתיכות דלעת מטוגנות

יהי רצון מלפניך יהוה אלהינו ואלהי אבותינו, שתקרע רע גזר-דינו, ויקר-או לפניך זכיותינו:

רוביא

סומסום ג'לג'לאו

זיתים

חב עזיז בוטנה

בטום פירות האלה

הישראלית

יהי רצון מלפניך יהוה אלהינו ואלהי אבותינו, שירבו זכיותינו כשמשמין [כזיתים, כחב עזיז, כבטום]:

”בְּרָכִיּוֹת”

יְהִי רָצוֹן מִלְפָּנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂיָרְבוּ זְכוּיֵינוּ
כְּרָמוֹן:

רָמוֹן
רָמָאן

יְהִי רָצוֹן מִלְפָּנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂנַפְּרָה וְנִרְבֶּה
כְּדָגִים וְתִשְׁגַּח עָלֵינוּ בְּעֵינָא פְּקִיחָא: מִבְּרַךְ ”שֶׁהַכֹּל” וְאוֹכֵל.

דָּגִים, חוֹת, פִּיגְ'אֵלְעֵדוּ
פִּירוּשׁ: פִּי וְגִ'א לְעֵדוּ
כְּלוּמֶר – בְּפָנִים שֶׁל
הָאוֹיֵב

יְהִי רָצוֹן מִלְפָּנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂנַהֲיָה לְרֹאשׁ
וְלֹא לְזָנֵב. וְתִזְכֹּר לָנוּ אֵילוּ שֶׁל יִצְחָק: וְאִם אֵין לָנוּ רֹאשׁ כְּבֵשׁ, יִקַּח רֹאשׁ
עוֹף וְלֹא יֵאמֶר ”וְתִזְכֹּר לָנוּ אֵילוּ”, יֵאלֵא רַק ”שְׁנַהֲיָה לְרֹאשׁ וְלֹא לְזָנֵב”.

רֹאשׁ כְּבֵשׁ
רֹאץ כְּבֵשׁ

ואחר כך יסעד סעודת החג בשמחה ויזהר לא לכעוס ביום קדוש זה.

הימנעות מאכילת חריף וחמוץ

מנהגנו שלא לאכול בראה”ש שום דבר חריף או חמוץ, ומנהג זה קדום מימי רבותינו הגאונים.
(החיד”א בטוב עין סי’ ח”י אות צ”א). וע”כ יזהרו שלא לאכול חראיימי וכן פירות חמוצים, או פרי שלא נגמר
בישולו. וע”פ הקבלה יש להיזהר מאכילת ענבים שחורים אע”פ שהם מתוקים, אבל ענבים לבנים,
אדרבה הם סימן יפה. (וכה”ח שם אותיות ח”י, כ”א. וכן הוא במחזור ויטרי סי’ שכ”ג). ויש להימנע מלאכול דברים מרים.
וכן טוב להימנע מאכילת אגוזים (רמ”א וכה”ח שם ס”ב).

המאכלים שנהגו לאכול בראש השנה

נוהגים לאכול בארוחת הערב קוסקוס ובו גרגירי רימונים, מפרוס, בצל ממולא וברודו [מרק] וקינוח
שלאחר הסעודה.

שורשי מבית אבא - דוגמא לציונות אמיתית

מיכאל נעים

וכך זה החל... סיפור השורשים של בית אבא

בשיחתנו מיכה הסביר לי שעד סוף נובמבר 2007 אין לו דקה זמן, הוא בין הרצאה למחקר לסימפוזיון בחו"ל, אין דבר מיכה, אני אמתין, ועם הבטחה זו, מידי חודש הייתי מצלצל אליו, תשובתו תמיד בסבר פנים "נחצ'ה תודה שאתה מצלצל, זה בסדר גמור, לא שמעתי ממנו אף לא מילת כעס אחת..

פר' מיכה נעים נמנה עם בכירי המרצים של האוניברסיטה העברית,

כי ראש המכון לביו-כימיה שליד הפקולטה לחקלאות, כי חבר עמית בכנסים מדעיים בחו"ל, בביולוגיה מולקולרית כי פרסם למעלה ממאה ספרים פרסומים ומחקרים כי הוא מוזמן תכופות להרצאות וסימפוזיונים בארצות הנכר, למרות כל זאת שעיתותיו כמעט שאינם בידיו, נענה לבסוף לבקשתי והעלה על הניר את שורשיו מבית אבא, האמא לבית משפ' ברגר, מוצאה מאוסטריה.

מיכה יקירי, בשם האירגון העולמי של יהודים יוצאי לוב שאתה נימנה עליהם, בשמי אני מבקש להודות לך על שהסכמת לחלוק עמנו קורות משפחתך, משוכנע שאני מבטא תחושה של רבים, עלה והצלח בהמשך מחקרין, ואנו גאים בך, קבל את ברכתנו הטריפוליטאית המסורתית של הורים לילדם,

"רבי יחאפדאק" שפירושה האל ישמור אותך,

נחצ'ה

היה זה בחודש מאי 2007 פר' מיכה נעים מחליט לרכז את כל שושלת - משפחתו למפגש, בבית המורשת, המפגש לדידי היה מאוד מרגש, שמענו סיפורים נפלאים על העליה הציונית שלפני מלחמת השחרור, ההגליה של אביו משה לגלות אריתריאה שנמנעה עקב לידתו של מיכה, המפגש האישי עם יונה פדהצור ז"ל מאסירי אריתריאה, סיפורים נפלאים אשר ראיתי צורך להנחילם לדור ההמשך.

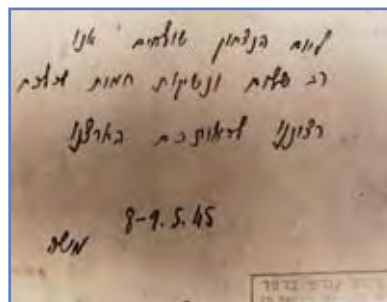
בסיומו של המפגש, הוציא מיכה חבילה עטופה במפית ומוסר אותה לאבי פדהצור אוצר המוזיאון למשמרת בבית המורשת.

היה זה שופר אשר עשה דרכו מטריפולי שבלוב, ועבר מדור לדור עד שהגיע לידיו של משה ואח"כ לבנו מיכה, אז נדלק בי הרעיון לראיין אותו וסיפר על שורשי בית אבא, להזכירם, כתב העת הראשון יצא כחודש לאחר מכן, לא ידעתי אף מה תהיה תפוצתו, סיפור כזה "השורשים של בית אבא" חייב למצא לו דור המשך....

ניגשתי אליו בדחילו ורחימו והתלבטתי איך לפנות אליו, להודות היכרתי היטב את אחותו עפרה, וחשבתי אולי הנה חצי יובל שנים לא ראיתיה, אז החלטתי אני מזמין את עצמי אליהם הביתה, אצל מיכה וחווה רעיתו, נגלו לפני זוג כלבבי, איש חם, צנוע הליכות, "אנשים טובים באמצע הדרך, אנשים טובים מאוד {נעמי שמר} ארץ ישראל יפה

המשפחה בטריפולי וההצטרפות לתנועת בן יהודה

אבי, משה נעים, נולד בטריפולי שבלוב בשנת 1913, לסבי, הרב אברהם נעים וסבתו עזיזה לבית שממה. לאבי שלוש אחיות ושלושה אחים מהם חיים כיום איתנו שתי אחיות. אבא היה השלישי בגיל אחר אחיו אליהו ואחותו רחנה-הדסה. על פי הידוע, משפחת אבי, היתה מוכרת ומושרשת בקהילה היהודית שבטריפולי, החיתה שם במשך דורות, תופעה ייחודית לחברי קהילה קטנה זו. בטריפולי גרה המשפחה ברובע היהודי וסבי שימש כרב ולימד תורה. בכור הבנים אליהו וגם אבי, היו חייטים, חלק ניכר מפרנסתם היה בתפירת מדים לחיילי הצבא האיטלקי בתקופה בה לוב היתה בשליטה איטלקית. האח יוסף עסק בבניין והאח הצעיר חיים היה דיג. בילדותו, עברה משפחת אבי למספר שנים לעיר בנגזי שם שימש סבי אברהם כרב ראשי.

ב-1932 לאחר חזרתם לטריפולי, הצטרף

אבי אז בגיל 19, יחד עם חברו יונה פדהצור ז"ל, לתנועה הציונית "בן יהודה" שהוקמה ביוזמת יהודים ששהו אז בארץ ישראל. במקביל, למדו שני חברים אלה את השפה העברית וביחד עם חברים אחרים הצטרפו לביה"ס העברי "התקווה". הם היו בין המורים הראשונים להוראת השפה העברית (ראה תמונה משותפת של מורי ביה"ס במוזיאון מורשת יהודי לוב). במסגרת פעילותם בתנועה הציונית ולקראת העלייה לארץ ישראל עברו החברים משה ויונה שכונו עתה "החלוצים", הכשרה חקלאית בעין זרא שליד טריפולי.

שלוש שנים יותר מאוחר, אבי מקבל מסבי את ברכת הדרך טרם עלייתו לאוניה, הוא עולה לבדו לארץ ישראל באוניה ששטה דרך פורט סעיד שבמצרים, שם פגש את דודו מאיר, לנמל יפו. הוא יורד מהאוניה עם תיק צד, מנשק את אדמת המולדת ונודר כי "לא יעזוב את ישראל לעולם", נדר אותו קיים עד יום מותו. לאור אותו הנדר, גם לאחר מספר שנים רב, כשהייתי עם משפחתי להשתלמות ממושכת בארה"ב, לא בא אבי לביקור. הוא היה הראשון ממשפחתו שעלה לארץ.

העליה לארץ ישראל - ההתמקמות במזכרת בתיה וההצטרפות לאצ"ל

עם הגיעו לארץ בקיץ 1935, בעת המרד הערבי וההתנתקות

שורשי מבית אבא

בשלטון הבריטי מקבל תאוצה בכל רחבי הארץ וגבורות הפגיעות של האצ"ל, הלח"י וההגנה באתרי הצבא הבריטי. קשה היה לאסוף מאבי אינפורמציה על פעולות הארגון, גם כיום יונה פדהצור הסכים לספר לנו אך מעט. בסוף שנת 1941 אני נולד. המכתב האחרון שאמי ואבי מקבלים מהורי אמי בוינה הוא מכתב ברכה להולדתו. באפריל 1942 נרצח הסבא שלי אלפרד (אברהם) בוינה, במאי נרצחת סבתא אדוויג (יהודית) במחנה ההשמדה בבלרוס ע"י מינסק. הורי שוכרים דירה קטנה במזכרת בתיה והופכים להיות מאומצים ע"י הוותיקים האצילים במושבה, מרים וזלמן ארקין ז"ל. ימים אחר לידתי יונה ואבי נאסרים ע"י המשטרה ומועברים למעצר ביפו. לאור התערבות "זקני" מזכרת בתיה אצל השלטון הבריטי המפצירים לשחרר את אבי בעקבות לידתי, אבי משוחרר אחר תקופת מה. יונה חובר לעומת זאת וחברי אצ"ל רווקים אחרים ממזכרת בתיה מצטרפים לאסירים נוספים לשהייה ממושכת בבתי הסוהר הידועים לשמצה בעכו, מזרע ולטרון. לאחר מכן 250 מהם מוגלים לאפריקה (אריטראה וקניה) למשך שנים. במהלך השנים יונה פדהצור מלמד איטלקית את חבריו העצורים המיועדים ל"בריה" כדי לאפשר להם לתפקד בקלות בחוץ בשלטון דובר שפה זו. למעוניינים בידיעת התלאות שעברו אסירים אלה ואת ההווה והמורל הגבוה שלהם אני ממליץ לקרא את הספר "ארוכה הדרך לחרות" מאת יעקב מרידור. עם שחרורם, אבי ואנחנו זוכים לראות שוב את יונה רק ב-1947 כאשר משפחתי כבר גרה במושב ביצרון.

בשנים 1943 אבי מצטרף יחד עם רבים אחרים בשוב לשרות צבאי בבריגדה היהודית של הצבא הבריטי שהוקמה במגמה לתמוך במידה המרבית בלחימה בצורר הנאצי. עקב כך אמי החלה לעבוד כאחות בבית"ח אסותא בתל אביב ובגלל עבודה במשמרות הוכנסתי לכשנה וחצי למוסד משפחתי בתל אביב. באותה תקופה אחדים מחברי הורי במזכרת בתיה ששרתו בבריגדה מגיעים עם הצבא הבריטי לטריפולי, וכך אבי יוצר קשר ע"י מכתבים הנמסרים ידנית למשפחה שנותרה בטריפולי. שמחת הניצחון על גרמניה במאי 1945 אינה יודעת גבול. לדודתי אחות אמי מרתה ובעלה ליאו בניו יורק, שהצליחו להמלט מוינה לארה"ב

משפחות נעים, זגדון ושוולי - שנות 40 - עקרון

מיפו, עבד אבי במשך תקופה קצרה כפועל בניין בתל אביב, כולל בניית נמל תל אביב. הוא גר עם חברים טריפוליטאים אחרים בשכונת מונטיפיורי. לאחר מכן, הוא עובר לעקרון (מזכרת בתיה) וממנה לשלוח לטריפולי המלצות חמות ("בואו לארץ, ארץ זבת חלב ודבש"). אחותו ריחנה-הדסה, שהיתה כבר נשואה למרדכי שוילי ולהם שני ילדים, וכן חברו יונה פדהצור, יעלו אף הם ארצה בשנת 1936. ביחד עם אברהם ורחל זיגדון שגם להם היו כבר שני ילדים, הם מהווים את הקבוצה הראשונה של הטריפוליטאים בעקרון - מזכרת בתיה. ההשתלבות של עולים אלה עם המייסדים הראשונים של מזכרת בתיה כמו משפחות ארקין, לוין, מלר, פרס, אשבל, ברנשטיין, רודבסקי ונוספות, רובן מרוסיה ופולין במקור - היתה יוצאת מהכלל והיוותה דוגמא יפה לקיבוץ הגלויות.

פרנסת "הטריפוליטנים" במושבה היתה בחקלאות ובמיוחד בפרדסים שם היה עליהם להלחם על "עבודה עברית בארץ ישראל" מול התחרות עם עבודה ערבית זולה. לפני מותו ביקש אבי שני דברים: ראשית להיקבר במזכרת בתיה ושנית לציין על קברו את "כיבוש העבודה העברית בעקרון". באותם ימים מצטרפים יונה ואבי לפלוגת בית"ר של במזכרת בתיה שמפקדה היה אז אריה ליבוביץ. מטבע הדברים הם מצטרפים גם לארגון הצבאי הלאומי (אצ"ל) ובשטח החקלאי שברשותם נחפר סליק הנשק האזורי של הארגון.

בשנת 1938 אמי מרים (גראטל) לבית ברגר היתה בת 18 וחברה בתנועת בית"ר יחד עם בן דודה מנשה (ארנסט) ברגר. שניהם עוזבים את וינה ברכבת ליוון בעקבות כניסת היטלר לעיר וסיפוח אוסטריה לגרמניה, "האנשלוס". אמי משאירה מאחריה את הוריה ואת שאר משפחתה. הוריה וחלק ניכר של המשפחה נספים בשואה.

אמי ומנשה עולים ביוון על האונייה "Artemisia" שנשכרה ע"י הסוכנות היהודית להשיט קבוצת עולים יהודיים באופן בלתי לגאלי לחופי הארץ. לאחר קשיים רבים והסתתרות ממשמר החופים הבריטי הם יורדים בחוף מול המושבה בנימינה ומתקבלים ע"י חברי בית"ר במושבה זו. יחד עם מספר צעירים מאוסטריה הם מצטרפים לפלוגת בית"ר במזכרת בתיה, שם היא תכיר את אבי. אבי דיבר אז בנוסף לערבית, עברית רהוטה בעוד אמי ידעה גרמנית ובמידה מסוימת אנגלית. להערכתו, הורי היוו דוגמא מצוינת להצלחה בקיבוץ הגלויות בשנות הארבעים - נישואין של וינאית לטריפוליטאי. הם נישאים באוגוסט 1940 במזכרת בתיה בברכת המשפחה, אחות אבי ובעלה מרדכי שוילי, החברים הטריפוליטנים ביניהם משפחת זיגדון, יונה, יוסף ברזילי, רפאל ברזילי, יוסף גואטה, ו"טורקי". חלקם יתמקם בהמשך בשכונת מונטיפיורי.

פרוץ מלחמת העולם השנייה

באותה תקופה מלחמת העולם כבר פרצה. במקביל, המאבק

דוגמא לציונות אמיתית

אמי נפטרה ב-1967 בגיל 47 ממחלה ממושכת ולכולנו קשה לעבור את המשבר. מאוחר יותר גם שמחות מגיעות למשפחה, אחותי נישאה ב-1968 לאברהם ונטורה ולהם נולדו בהמשך שתי בנות, מירית וקרן, ושני בנים, עמיר וארנון.

תוך כדי הלימודים, ב-1969, אני מקים משפחה עם אשתי חוה לבית אונגר (הוריה עלו מיוגוסלביה - שניהם ניצולי השואה) ובהמשך נולדים לנו שלושה בנים - עודד, גדעון ויובל. אחותי עפרה נישאת ב-1971 לשייקה נוימן, נולדו להם מאוחר יותר בת בשם ורד ושני בנים, גיא ורן.

בשנת 1974 סיימתי את הדוקטורט בביוכימיה חקלאית ויצאתי להשתלמות בת שלוש שנים בפילדלפיה. בשנת 1975 באמפיטאטרון של האוניברסיטה העברית בהר הצופים בירושלים, זוכה אבי לקבל בהעדרי את תעודת הדוקטור שלי, אירוע אותו ציין אחר כך כמהנה במיוחד. עם חזרתי מארה"ב הצטרפתי לסגל האוניברסיטה העברית בה אני משמש כיום כפרופסור לביוכימיה של מזון ותזונה. אבי הלך לעולמו ב-1993 כשהוא מספיק להנות מעשרת נכדיו. כיום יש כבר להורי עשרה נינים, כן ירבו.

אבא ניחן, למרות העדר השכלה פורמלית, בסקרנות יוצאת דופן. טרם הסתלקותה של אמי, אני זוכר את אבא בילדותי כמלא חיים, סקרן ומתמיד בקריאת ספרים למרות העבודה הפיזית כחקלאי. הוא היה "מורה" באופיו, בעל סבלנות רבה ורוגע נפשי. החלטתי לפנות ללימודים גבוהים נבעה בחלקה הגדול ממה שספגתי ממנו. השפעתו והשראתו ניכרת בכל המשפחה וגם בבני.

ב-1939, אבי שולח גלויית ברכה ומאיץ בהם לעלות ארצה. אבי משתחרר מהצבא הבריטי בשנת 1946 ומספר חודשים אח"כ ביחד עם חברים "עקרונים", הוא מצטרף לשכונת "העקרונים" במושב ביצרון.

הקמת המדינה והחינוך בבית

כבר בשנים 1947-1948 עוד טרם פריצת מלחמת השחרור, עולות לארץ דודותי אחיות אבי, יקירה ופורטונה. עם קום המדינה בשנים 1949-1950 שאר משפחתי מלווה עולה לארץ. אני זוכה להכיר את סבתא עזיזה וסבא אברהם. לצערי הם הלכו לעולמם זמן קצר יחסית אחרי עלייתם. למרבה הצער גם לא הכרתי את סבתי וסבי מצד אמי.

כאמור, הורי התיישבו במושב ביצרון החל מ-1946. אחותי הגדולה יהודית (ונטורה כיום) נולדה במרץ 1948 טרם הכרזת העצמאות. במהלך המלחמה הנשים והטף מפונים מהכפר לראשון לציון ולמושב בית חנן, בעוד האבות נשארים להגנת הכפר. אחותי הצעירה עפרה (כיום נוימן) נולדה ב-1953.

בשנים אלה מחמיר המצב הכלכלי של המשק שלנו בכפר והורי מחליטים, בנוסף לאחזקת המשק, לשמש כמשפחה אומנת לכ-6 ילדים מטעם משרד הסעד. ב-1955 אני מתחיל את לימודי בביה"ס החקלאי-תיכוני "כנות" ומתגייס לצבא ב-1959. לאחר השחרור ב-1962 אני מחליט לפנות ללימודים גבוהים. לשם כך אני משלים את תעודת הבגרות ואוסף כסף למימון לימודי. בשנת 1965 אני מתחיל בלימודים בפקולטה לחקלאות של האוניברסיטה העברית.

תודתי נתונה לילדי שראיינו את אבי להכנת "שורשי המשפחה" בתקופה בה הוא היה עדיין בינינו, למר יונה פדהצור, לדודתי גב' יקירה מנביץ ולחברתה טוני, לקרובתי גב' ציונה טיייר ולבן דודי חיים נעים על הסיוע באיסוף האינפורמציה לכתבה, לאחותי יהודית ולחברי זיגי על סיוע בהשגת התמונות.

משה נעים מקבל את ברכת הדרך מאביו הרב אברהם נעים יולי 1935

צר לי עליך אחי...

חדר הנצחה סיירת צנחנים

בתודה והוקרה
לעושים במלאכה ולתורמים

עמותת סיירת צנחנים
הארגון העולמי של יהודים יוצאי סב
דני מולקובסקי בע"מ
מפקדו וחיליו סיירת צנחנים

2 מאי 2008

כ"ו בניסן תשס"ח

רפאלו פלח-קיש ז"ל

רפאלו נולד בטריפולי, בחבל טריפוליטניה שבלוב, בשנת 1935. בגיל 10, הוא התייתם מאביו, משה פלח-קיש הי"ד, אשר נרצח בפרעות נובמבר 1945, ע"י פורעים ערבים, בני עוולה. כבר בגיל צעיר החל לנהל את העסקים חובקי ארץ של אביו ואף הרחיבם, בנה והקים פרויקטים ממלכתיים גדולים של המלך אידריס והממשל הלובי.

ב-1967 הגיע רפאלו לאיטליה, יחד עם רוב בני הקהילה, אשר גורשו מלוב בעקבות הפרעות במלחמת ששת הימים. הוא נמנה על חברי ועד החרום הראשון של פליטי הקהילה באיטליה. לצד עיסוקיו בסחר בינלאומי, פעל רבות לקליטת בני הקהילה אשר השתקעו באיטליה ועמל למענם לקבלת אזרחות איטלקית. להשבת רכוש היהודים, שהולאם בלוב, נפגש עם מנהיגי ושועי עולם, כולל פגישותיו המפורסמות עם נשיא לוב מועאמר קד'אפי בטריפולי.

מודעותו ההיסטורית העמוקה הובילה אותו להקים מרכז תרבותי, באיטליה ובישראל, ליזום ולממן הוצאת הספר המונומנטאלי "יהודים בארץ ערבית" של ההיסטוריון הדגול, רנצו דה-פליצ'ה, ליזום ולממן הקורס בתואר שני באוניברסיטת בן-גוריון – "תולדות יהודי לוב", לקיים כנסים בנושא היסטוריה ומורשת באיטליה, בארה"ב, באנגליה ובישראל. יוזמתו ופעילותו לקיום שבוע יהדות לוב בישראל ב-1982, עוררה רבים מבני הקהילה להירתם לפעילות ולהיות גאים במורשתם המפוארת. הוא גם פעל להקמת אנדרטה בבית העלמין ברומא לזכר היהודים הטמונים בלוב, לאחר עקירת בית הקברות היהודי בטריפולי ובמקומות אחרים ברחבי לוב, וכן אנדרטה נוספת לזכר

קורבנות הפרעות בלוב. כמו-כן, סייע בהקמת יד הזיכרון ליהודי לוב בבקעת הקהילות החרבות ביד-ושם, ירושלים. בשלהי 1982, הוא יזם והקים, יחד עם בן-ציון רובין, את "הארגון העולמי של יהודים יוצאי לוב" והיה נשיאו הראשון, עד שנת 2002. נמרצותו הבלתי נלאית, עידודו בהחדרת התודעה, בחשיבות המחקר ושימור המורשת, רתמו רבים מבני הקהילה להצטרף וליטול חלק בהנחלתה.

רפאלו הקדיש את כל הונו, אונו ושנים רבות מחייו למען בני הקהילה, באשר הם.

על פועלו החשוב, רב השנים, העניק "הארגון העולמי של יהודים יוצאי לוב" לרפאלו, עיטור "יקיר העדה" בשנת יובל ה-60 למדינת ישראל.

ביום ראשון, ז' באלול תשס"ח, 7.9.2008, הלך רפאלו פלח-קיש לעולמו, בפתאומיות. פועלו יהי לו למצבה ומורשתו, צוואה לבני הקהילה, חבל על דאבדין ולא משתכחין.

הארגון העולמי של יהודים יוצאי לוב
מודיע בצער וביגון על מותו הפתאומי של

רפאלו פלח-קיש ז"ל
המייסד והנשיא הראשון של הארגון העולמי
חבל על דאבדין ולא משתכחין

משתתפים באבלה של המשפחה
ושל אחותו מרי חג'ג'-לילוף
מאיר כחלון, יו"ר הארגון העולמי
וחברי הנהלת הארגון

סיפורים מבית סבתא צ'וצ'ה

מאור שלג

יא חסרה... ימים יפים ...

שמי מאור שלג, היום כבן 19 מהמושב הטריפוליטאי עלמה שבצפון. עוד בהיותי ילד נגלו לי, לאט לאט, עולמות קסומים ויפים של אמונות, מנהגים, מאכלים ושפה של יהדות לוב, שמהם בהתחלה לא הבנתי דבר, הכל נראה לי כמשהו מיסטורי ויפה, חדש ומיוחד. דברים שרק מי שבסוד העיניים יכול להביןם..

ואני ילד סקרן, מעוניין לדעת הכל... על מה המבוגרים מדברים בערבי שבת עד השעות הקטנות? מה בדיוק הדבר שבגללו כולם פרצו בצחוק או שתקו בעצב? וכך כאילו אני נמצא בארץ חדשה ולא מוכרת התחלתי לחקור, להתעניין ולשאול. כך יצא שלא מעט זמן מילדותי ובגרותי העברתי את זמני עם סבתי וממנה התוודעתי לעולמם של יהודי לוב, שמה של סבתא הוא חות'ה אבל אנחנו קראנו לה סבתא צ'וצ'ה ועליה אני רוצה לספר מההתחלה...

ההתחלה..

אני זוכר לילות חורף בביתה של סבתא, אחרי שהורי הלכו לחתונה או לאירוע אחר, ואני בתור ילד קטן שרוצה להצטרף להוריו, הייתי בוכה ובוכה..

סבתא הייתה לוקחת אותי ושוטפת לי פנים במים חמימים ונעימים ובכפות ידיים ענוגות, פורסת מחצלת צבעונית, מדליקה תנור גז ואופה במיוחד בשבילי בטטות חמות, מתוקות ונעימות.. יחד היינו יושבים ומפצחים {לפחות ניסיתי} ערמונים חמים שנקלו להם בנחת אל מול התנור החם.. וביחד היינו רואים סרט ערבי נהדר, באותם ימים יפים לא ידעתי כלל את השפה, אבל הסרטים הללו יחד עם האווירה החמימה והנעימה שנוצרה ממש משכו אותי. הערבים שרוכבים על סוסים נלחמים על בחירת בחיר ליבם.. ובלילה, באוהל, שותים תה שהונח על הקנון החם.. היה בכל הדברים האלו משהו מנחם ומרגיע שלאחר כמה שעות כשבאו ההורים לאסוף אותי החלטתי שאני הלילה נשאר לישון אצל סבתא..

סבתא רבא ג'ומנה מגידש בת 97 ז"ל ובנותיה

יוסף גויטע - זכרונות

מאת שלמה צופן

יוסף גויטע ז"ל וחברו שלמה צופן

החיילים עצמם השתלבו כמורים וכמדריכי סמינרים. הצעירים הצטרפו לתנועות נוער מכבי הצעיר, הצופים, בני עקיבא.

הוקמה הכשרה חקלאית בראשות אליהו עזריה ועשרות בחורים. מאוחר יותר הוקמה גם ההכשרה העירונית. אחרי הפרעות בשנת 1945 בהן נרצחו 133 יהודים על לא עוול בכפם, מיד הופקו לקחים והוקמה ההגנה. בחורים ובחורות הושבעו להגנה מול פרוז'קטור מסנוור כשתנ"ך ואקדח על השולחן. הם נטלו חלק באימוני נשק ומטווחים, פותחו קשרים ושיטות מחתרניות להעברת אמצעי לחימה, כל זה תוך התארגנות בתאי מחתרת קטנים. במהלך התקופה חוונו לא מעט הרפתקאות ואירועים רבים מהם מסוכנים, כולל פעילויות מחתרניות.

בשנת 1948 הערבים שוב ניסו להתנפל על היהודים אבל הפעם, היישוב היהודי היה מוכן להגן על עצמו ועל רכושו ובקרבות הצליחו חברי ההגנה לגרום לערבים נזק משמעותי ברכוש ובנפש. אומנם גם ליהודים נגרם נזק אך זה היה מועט ביחס למה שהיה בפרעות 1945. התעוזה, האומץ והניצחון על הערבים הביאו הרבה כבוד לקהילה.

ההכשרה העירונית

ההכשרה העירונית היתה ממוקמת בכפר מכבי"י מחוץ לעיר היהודית, בסביבה ערבית עוינת. הדרך לשם ומשם היתה בעייתית, לעתים קרובות נתקלנו בחבורות של ערבים ששאלו שאלות או הפעילו פרובוקציות כדי ליזום תקריות.

חברי ההכשרה העירונית בחרו ביוסף גויטע למזכיר ואיתו נבחרנו בן ציון חלפון ז"ל, שלימים היה סגן שר החקלאות, בנימין פלאח יבל"א ואנוכי, (אולי עוד מישהו?). תפקיד המזכירות היה לנהל את חיי היום-יום של ההכשרה: ענייני כלכלה, תרבות, מגורים, כספים, ציונות, העפלה, כל מה

עם מותו של יוסף גויטע ז"ל ב-6 ביוני 2008, עולים הזיכרונות לדרכינו ופעילותינו הציונית.

לראשונה נפגשנו בבית הספר העברי "התקווה" בכיתה ג', אצל המורה אליהו עזריה עליו השלום, שלימים הפך לאחד המנהיגים האגדיים של התנועה הציונית המתעוררת. הציונות בקרב יהודי לוב היתה חדורה עמוק בלב ובמחשבה, באורח החיים ובתקווה להגשמתה: לעלות לארץ הקודש במהרה בימינו.

בני נוער ומבוגרים רבים למדו עברית בערב, אחרי יום לימודים מפרך בשני בתי ספר, לפני הצהרים לימודים חילוניים בבית ספר איטלקי, אחר - הצהריים בבית ספר יהודי ב-"דאר הסרוסי".

כמעט בכל בית היתה תלויה קופסת הקרן הקיימת לאיסוף כספים לגאולת הקרקע. היו שני מועדונים יהודיים, בן יהודה ומכבי"י, ששימשו למפגשים חברתיים, פעילות ספורטיבית, ריקודים, שיחות פוליטיות, ציונות, תיאטרון ולימוד עברית.

היו גם מקרים ספוראדיים של עלייה ארצה של משפחות או בודדים לאלה שהתמזל מזלם וקיבלו סרטיפיקאטים. סביב ציר זה התגלגלו חיינו הציוניים בגלות לוב. הפעילות היתה ענפה ומקיפה אבל מקומית ולא פורצת גבולות, זו הייתה ציונות חמה אבל פסיבית.

ראשית הפעילות

בשנת 1943 עם כיבוש לוב על ידי הבריטים, הגיעו החיילים הארצישראליים ואיתם באו השליחים. אלה מצאו כפי שהסברנו תשתית של בני נוער יהודים לדבר עברית והמוכנים להשתלב בכל פעילות, שני מועדונים יהודיים ובית ספר יהודי. על אלה נבנתה מערכת נרחבת של פעילויות שסחבה כמעט את כל צעירי טריפולי:

הורחבה משמעותית מסגרת לימוד העברית, כאשר

מימין לשמאל: שלמה צופן, אברהם מ., חוגה, מוסה, יוסף גויטע מסיבת מעפילים

יוסף גויטע - זכרונות

שיעלה על הדעת היה צריך לעבור דרך המזכירות.

אחרי זמן מה בא להכשרה השליח ישראל גור. הוא סיפר שהוא פגש את אליהו, ציין כי הוא נמצא במקום מבטחים כלומר הגיע ארצה. גור באותה שיחה עם חברי ההכשרה, הביע את הערכתו שלו ושל היישוב בארץ על מפעל ההכשרה ועודד אותנו להמשיך למרות הקשיים. וגם הוא כמו אליהו, נאלץ לעזוב מחשש שהבריטים יעלו עליו.

כל מפעל ההכשרה עבר לאחריותו של יוסף אך עזיבתו של אליהו והופעתו של השליח פגעו במורל, החברים החלו להביע דאגה לגבי העתיד והסיכוי שגם הם יעלו ארצה בתנאים ובארגון הנוכחי בהכשרה.

בראותו את המצב והדאגה של הקבוצה, יוסף החל לנקוט ביוזמה להעלות חברים ארצה.

הוא יצר ופיתח קשרים עם מנהל הנמל בטרפולי, עם העובדים היהודים וכן עם סוכני אוניות שעבדו בקו איטליה-טרפולי. הוא הצליח לשכנע אותם לעשות מאמץ, כך שבכל אוניה שתצא מנמל טריפולי, יוברחו 5-6 חברי הכשרה, לאיטליה ומשם ארצה.

בעזרת הסכם זה עלו מספר רב של חברים, כל עליה הרימה את מורל החברים לשחקים ומנהיגותו של יוסף התקבלה בהכשרה ללא עוררין.

מיד אחרי פרעות 1948 החל לפעול מפעל העלייה הגדול.

זכרונות מהעפלה

מפעל ההעפלה היה גדול והקיף כמעט כל בני הנוער, בני נוער המאורגנים במסגרות תנועתיות וגם כאלה שלא היו שייכים לתנועות.

השיטה היתה לשכור ספינות שתיקחנה מעפילים לאיטליה, שם יפגשו פעילי עלייה שיטפלו במעפילים עד הגיעם ארצה.

היו הרבה הצלחות, ספינות רבות הפליגו והגיעו בשלום. היו גם ספינות קטנות שמחוסר מקום לא יכלו לקחת את כל המעפילים שהגיעו לחוף, הספינות שבכלל לא הגיעו למקום המוסכם - וגם ספינה שלא הגיעה למקום בגלל הים הסוער ולא ניתן לבצע פעילות כזו בים גועש.

זכור לי כי באחד המקרים נקבע כי החוף ממנו נפליג יהיה על יד בית הקברות היהודי שחומתו היתה משיקה לחוף. בשעת לילה התכנסנו כולנו בבית הקברות, התפזרנו בחדר המתים וחדרי רחצה... וחיכנו לסימן.

כחברי המזכירות, היינו נפגשים אחת לשבוע, ביום שבת אחר הצהריים, עם השליח ישראל גור ז"ל. כדי לשמור על סודיות ולא לעורר חשדות ישראל החליף מקומות מגורים כמה פעמים, באותה תקופה הוא היה גר בביתו של רבי באנו עליו השלום, היתה גם תקופה בה עבר לביתו של באנו סרוסי ז"ל. שם השליח חי בתנאי מחתרת מלאים, כמעט ולא יצא מהבית. במפגשים עם חברי מזכירות ההכשרה, שוחחנו על מה שקורה בהכשרה, מהן הבעיות שהיו על סדר היום והדרכים לפתרונן, היינו מקבלים "דלק אידיאולוגי" וחוזרים הביתה להמשיך העבודה.

שמרנו על עקרונות תנועתיים שאחד מהם היה שאנחנו נתקיים רק מעמל כפינו, לא נבקש וגם לא נקבל עזרה כספית ואחרת, מאף גורם. בתקופות מסוימות, עבדו רק שניים מתוך כ-20 חברים וחברות והיתר היו מובטלים. המצב היה קשה הלכנו כל הזמן עם בטן מקרקרת. שלא לדבר על מחסור קבוע של דברים בסיסיים. בשכר של שני חברים היה קשה לפרנס 20 בחורים צעירים. כגזבר הייתי אחראי בין היתר על הספקת המזון ומאחר ולא היה כסף, אכלנו בבוקר חצי לחם שחור וכוס תה, בצהריים ובערב אכלנו בזין (זה היה המאכל הזול ביותר - קמח ומים, ללא רוטב כמובן). אליהו עזריה ז"ל היה אומר: "בזין ביום, בזין בלילה וברכת המזון שכחת".

יוסף התרוצץ בין בעלי מפעלים ודרש מהם בתוקף לקבל מספר חברי הכשרה לעבודה. לעתים היו אלה עבודות מסוכנות של מיון תחמושת עודפי מלחמת העולם השנייה, לא אחת תוך כדי מיון התפוצצו פגזים, אנשים נפגעו וגם נהרגו. אני עצמי עבדתי בעבודה כזו, לא הייתה ברירה. אם רוצים להתקיים חייבים לעבוד ולהביא כסף לקומונה.

ידענו בהכשרה כי אליהו היה פעיל בהגנה יומם ולילה. הוא לא היה חבר בהכשרה וזאת הוא ציין בכל הזדמנות אבל בהתחלה הוא היה איתנו כמנחה וליווה אותנו בצעדינו הראשונים, אנחנו ראינו בו כאח בוגר, כמדריך, אהבנו אותו מאוד וקיבלנו את מנהיגותו בנפש חפצה.

הגיעה העת לאליהו לברוח כי הבולשת הבריטית עלתה עליו. יום אחד, בלי כל הודעה, הוא נעלם וחסרונו היה קשה מאוד עבורנו.

יום העצמאות 1984

מפגש בחתונה של חברים

מפגש חברים ביום העצמאות

הספינה הגיעה למקום, התחברה אלינו לפי הסימנים המוסכמים והכל הלך למישרין בהתאם לתוכנית. פתאום נשמע רעש של אנשים שמסתובבים מעבר לחומה של בית הקברות! לרוע מזלנו אלה היו שוטרים שחשדו בתנועה כלשהיא וגילו כנראה את הספינה ממול, בים.

יוסף מיד קרה לשני בחורים שחיינים טובים והורה להם לקפוץ מהר לים, להגיע לספינה ולהגיד לקברניט לברוח מהר, כי אחרת ייתפס על יד ספינות משטרה.

אחד השחיינים סירב להשתתף בביצוע המשימה, יוסף שמוכר כבעל מזג חם, החטיף לסרבן סטירה מצלצלת ומיד בחר בשחיין אחר במקומו לביצוע המשימה. כך הפליגה הספינה בשלום ונמנעה למזלנו תסבוכת פלילית עם המשטרה.

העליה לארץ

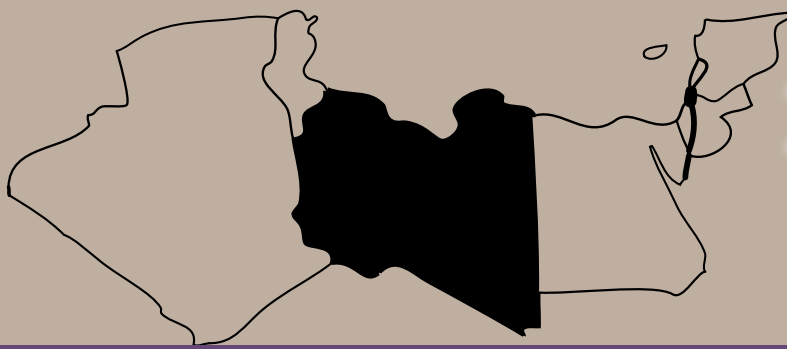
ב-13 לדצמבר 1948 שנינו עלינו על אותה ספינה. שנינו לקחנו את אחיותינו איתנו, הגענו ארצה, התארגנו והקמנו משפחות, לאחר זמן מה הצלחנו לקבץ מספר חברי תנועה ומעפילים. גיבשנו חברה בעלת רקע משותף, במשך שנים נפגשנו לעתים מזומנות כל פעם אצל חבר אחר, או בטיולים בארץ או בחו"ל. מפגשי שיא היו אצל יוסף ורינה בביתם בערבי יום העצמאות, יוסף דאג להזמין את השליחים או מי שחידשנו איתנו את הקשר. כך שמרנו על גיבוש חברתי ומשפחתי עשרות שנים עד היום.

צריך לציין כי הפעילות ולהט ההעפלה בקרב בני הנוער עוררו מספר "זממים" פרטיים שרצו להרוויח כסף. הם שכרו ספינה ותמורת סכום מופרז, עלו בני נוער ומשפחות עם ילדים על הספינה שהפליגה לאיטליה תוך לקיחת סיכון לא מבוטל.

עלי לציין גם ובעיקר את פעילותם המבורכת של מארגני ההעפלה שלא חסכו כל מאמץ ונטלו על עצמם סיכונים חמורים ובלבד שהספינות תפלגנה ליעדן. ואלה השמות הזכורים לי, וודאי היו גם אחרים: אליהו עזריה, צ'צ'יו פדלון וכלימו הדדי, אברהם סרוסי, אמא פולקו, ד"ר ויטרבו, יוסף נחאיסי, פליצ'ה בנון, שלום פדלון ויוסף גויטע.

יוסף גויטע, הרב ברדע, שלמה צופן

ארי עלה מלוב

הרה"ג יוסף זרוק זצ"ל

כ"ז שנים לפטירתו

רפאל זרוק

הרה"ג יוסף זרוק - המכונה ר' סופה - נולד בטריפולי בירת לוב בשנת תרס"ט (1909), להורים אמידים.

האב שמעון, שמיעה, היה סוחר ידוע ואמין - והאם מרגאן, מרים, היתה אישה צדקת שהרבנות בצדקה לכל נצרך. ביתם הגדול והמרווח היה ממוקם ב"חארה לכבירה" (הרובע הגדול), שהיה מקום מבטח ליהודים רבים.

רבי סופה נולד בריא וגדל לתפארת המשפחה. אלא שכבר בהיותו ילד קטן התרחש האירוע שעיצב את חייו ודמותו: באחד הלילות, חווה התגלות בחלומו במהלכה התבקש לבחור אחת משתי אפשרויות - שיזכה לזיכרון עצום ויהיה גדול בתורה אך יתעוור, או מנגד שישמור על בריאותו אך יהיה זָבֶרְטֶעִי, כלומר פושע.

לילד הקטן, שבא ממשפחה מכובדת בעלת ערכים ברורים, היה ברור שהוא בוחר באפשרות הראשונה. וכפי שנאמר לו כך היה: בהיותו בן שבע בערך חלה במחלת החצבת בגללה התעוור ולא ראה יותר את העולם - אבל העולם היה חרוט במוחו. אביו, שהבין שטובת הילד היא להכניסו לעולם התורה, שלחו עם אחיו הגדול גבריאל ל"צֶלָאֵת", תְּחֶדֶר, שם בתוך זמן קצר הוא התגלה בעילוי. החלום, על הדבש והעוקץ שבו, התגשם במלואו.

זכרונות המופלאים וקליטת הבהירה של ר' סופה הדהימו את כל המלמדים שאביו הצמיד לו. תלמידי ישיבה שהקריאו עבורו את הקטעים בתורה, במשנה ואח"כ בתלמוד - ובהמשך גם בספרי הרמב"ם ובפוסקים - נתפעמו מקליטתו ומזיכרונו. כך, למשל, בעת לימודיו ביקש ממלמדיו לציין בפניו את מס' העמוד ובהמשך גם את מספר השורה, האם היא מלמטה או מלמעלה והאם המילים באמצע העמוד. "מדוע אתה רוצה לדעת?" הם שאלו אותו, אך הוא היה מתחמק ומבקש: "לא, רק תגידו לי".

ברבות הימים הבינו כולם: מתת האל, הזיכרון המופלא שקיבל, לא אכזב: הוא זכר את הדברים והיה מפליא את שומעיו בציטוטים הרבים ובמקורותיהם.

הוא נכנס גם לעולם הקבלה והחל להשתמש בה בדרשותיו כבן בית.

משבגר הכניסו אביו לישיבה המפורסמת של הרה"ג ציון ביתן זצ"ל הידועה בטריפולי, ואשר ממנה יצאו תלמידי חכמים רבים, גדולים וחשובים, מבין יהודי לוב.

משהגיע פרקו לשאת אישה, ביקשו את ידה של ריחאנה יונה, שהייתה מהמשפחות החשובות בטריפולי. הבחורה, ששמעה על גדולתו בתורה ואצילותו, הסכימה להינשא לו. לזוג נולדו חמש בנות - מרים - שנפטרה כבת 20 ברומא, אסתר, שמחה שנפטרה בטריפולי כבת 13, תמר נפטרה

כבת 10 חודשים, גאולה והבן שמעון שיחיו. הרב עסק במסחר, אך לא לאורך ימים. אהבתו לתורה משכה אותו לעולם הישיבות ומיום ליום עלה בידענותו בין כותלי בתי המדרש ומחוצה לו, בקיאותו העצומה התגלתה ברישומיו ובהערותיו אף ליודעי התורה האחרים.

אני זוכר היטב מקרה שהתרחש בהיותי ילד: למדתי אצלו מסכת ביצה, היא מסכת יום טוב, ובאמצע קריאת הטקסט נתקלתי במילה שלא קראתיה כראוי. הדבר חזר על עצמו כמה פעמים, ולמרות שאני בד"כ קראתי תמיד ברהיטות, דווקא באותו יום כאילו 'נתפסו שפתותיי' וטעיתי כמה פעמים. בשלב מסוים הרב אמר לי: "לֹא יָא וְלָדִי, המילה נמצאת בשורה החמישית מלמטה והיא כך וכך". מובן שנדהמתי. התקשיתי להאמין שאינו רואה, ואף התכופתי לראות מבין משקפיו הכהים אם באמת אינו מציץ....

הרב נהג תמיד לחזק כל אדם שהיה מספר לו דבר מצווה. הוא היה אומר לו "יָא סֶעֶדֶן" - כלומר "אשריך".

שנות החמישים היו שנות העליה הגדולה מלוב לארץ ישראל. ראשיתה דרך איטליה, ואח"כ ישירות לחיפה. הרב היה בין אלה שהגיעו קודם לאיטליה. שם קרה להם האסון, פטירת הבת הבכורה, שאף נקברה שם.

גם באיטליה נתגלתה בקיאותו ורבים באו לשמוע את דרשותיו. אחרי שנתיים עלו ארצה והגיעו למעברת "זרנוגה בק" ליד רחובות. שם קיבל זיכיון למכולת יחד עם אחיו ציון, אך המשיך להקדיש כמה שעות ביום ללימוד הקטנים פרשה ומשנה ולדרוש דרשות למבוגרים. לימים נפטרה חותנתו הצדקת שעלתה בשנת 1935, וגרה בעיר העתיקה בירושלים. הוא ביקש להספידה ולומר דברי תורה, ואז, לתדהמת השומעים נתגלתה להם ידענותו העמוקה ברזי התורה. בין השומעים היו כמה רבנים ותלמידים מיישיבת "פורת יוסף" שבבירה. הם הפצירו בורבות שיעלה לירושלים ויהיה רב הישיבה. ביום הבחינה לקבלת רבנים לישיבה ישב ושמע את השאלות והתירוצים (התשובות). בהגיע תורו ביקש מחילה מהבוחנים להעיר שתי הערות. הם הסכימו, ואז אמר להם שהתשובה לשאלה הראשונה בתלמוד איננה נכונה וציין להם את מקום המסכת, מס' העמוד ותוכן הדברים. הוא המשיך ואמר כי התשובה ברמב"ם לא נכונה ושוב ציטט גם כאן את המקום והתשובה המדויקת. לבסוף הפטיר: עכשיו תשאלו שאלות. "עם ידע כזה, מה יש לנו עוד לשאול?" שאלו בתדהמה הבוחנים.

וכך החל ללמד בישיבה.

כשעלה לגור בירושלים, ומצא את עצמו בין חכמים וגדולי

הרב אמר לי: "לא יא ולדי, המילה נמצאת בשורה החמישית מלמטה והיא כך וכך".

זה בשעה א' מהלילה ע"כ ונתעוררתי. ביום ה' כשהורדתי הכבד וסחבתי אותו כדי לקבורו בזבל ואשפה והיית ישן שנת הצהרים, בא אליי קוסיגין שליט רוסיה וא"ל: בבקשה תעזוב אותנו ואל תתעסק עוד עמנו ע"כ.

בסוף ימיו, כאמור, חלה ונפל למשכב וגופו השתתק, אבל את לימודיו לא הזניח. תלמידי הישיבה המשיכו לבקרו וללמוד יחד איתו דברי תורה. בין באי ביתו היו רבים מגדולי ישראל - הרב כדורי זצ"ל, הרב מרדכי אליהו, יב"א, רבנים אשכנזים ואחרים שהיו חברותא שלו כמו הרב צדקה, הרב אבא שאול ואחרים. בשבת ראש חודש מנחם - אב תשנ"א החזיר את נשמתו הטהורה לבורא עולם, ובמוצאי שבת נטמן בהר הזיתים. למעלה מאלף איש באו ללוותו בדרכו האחרונה בהם רבנים גדולים, ספרדים ואשכנזים, חרדים וחסידיים רבים שהכירו בגדולתו בתורה. הרב עובדיה יוסף שליטא הספידו ביום השבעה בישיבת פורת יוסף שבירושלים. ביום ח' סיון תשנ"א, במלאות עשור להסתלקותו, עיריית רחובות כיבדה את זכרו בקריאת רחוב על שמו: רח' "מאור יוסף". זכותו הגדולה, על הגדלת תורה והאדרתה ברבים, תעמוד לנו ולכל עם ישראל עד עולם אמון!

המקובלים בישיבת "בית אל" חכמי ירושלים התפלאו על הידע הרב ועל זה שבלוב למדו ש"ס ופוסקים וראשונים, ולא אחת התבטאו כי "ארי עלה מלוב". שמעו נודע לא רק בקרב הקהילה, אלא בכל ירושלים ורבים באו לבקשו להתפלל עליהם ולברכם.

בנו שמעון יחי' סיפר לי, כי מי שהבטיח לו סנדקות = "שָׂדָה" הוא מבטיח לו שיוולד לו בן זכר ואכן מקרים רבים הוכיחו זאת.

הוא הכיר את האנשים עפ"י קולם, ואת השעה ידע עפ"י שעון הכיס שלו, שהיה ממששו באצבעו. גם את הכסף ידע עפ"י המישוש.

חלק נכבד וחשוב מכוחותיו וימיו נתן בעד הציבור. עיקר תרומתו הייתה בארגון תפלות, סליחות ובקשות לשלום עם ישראל. הוא הפליא בימי מלחמת ששת הימים עת קובץ מניין חכמים מקובלים לתפלה מיוחדת במינה עפ"י הקבלה להצלחת עם ישראל במלחמה נגד אויבינו. מספר חכמים שפנו אליהם נתייראו להשתתף בתפלה זו בשל סכנותיה ועפ"י שידע זאת - לא היסס לשים נפשו בכפו למען הרבים. ואמנם, נערכה תפלה זו במניין ובעטייה ניזוקו הוא והר' שאול זצ"ל ושניהם לקו ברגליהם מיד בסמוך לאחר מכן: ר' שאול ז"ל נפל בתאונת דרכים ושכב בבי"ח בשל ניתוח ברגלו, ואילו ר' יוסף זרזק זצ"ל נשתתק ברגליו. תיאור אחד המעשים נמצא בכתיבות שהניח חכם שאול דוד חי מועלם ע"ה למזכרת ולהלן לשונו:

ביום שלישי י"ט לחודש סיוון שנת התשכ"ז היינו בעת צרה גדולה ועצומה אחר מלחמת ששת הימים ולקחתי כבד כדי לעשות בו סגולה כמו שנמצא כתוב בכת"י מוהר"ח זלה"ה ולקחתי אותו לבית ורציתי לצרף בו שמות הקודש ובחלום א"ל והזהירו אותי שלא אעשה שום צירופי שמות כלל ועיקר ותיכף נתעוררתי וגמרתי בדעתי לעשות אותו בלי שום צירוף שמות כלל. וביום ב' כ"ה לחודש סיוון עשיתי הכבד אני וח"ר יצחק כדורי הי"ו וח"ר יוסף זרזק הי"ו עם מאה מחטי ברזל שניקבנו הכבד והלב והראה והשלכנו אותו על פתיליה ג' ימים. ואח"כ זרקנו אותו באשפה והוא נהיה שחור כפחם. ובלי ג' כ"ו לחודש בא אליי הארור עבד אלנאצר בחלום ומראהו כמראה לפיד אש והיה צועק: תנו לי האש הזה שהוא שלי ואני אעזוב אתכם! תנו לי אותו! זה האדם איבד אותנו והרס אותנו! והייתי אני צועק בחלום על יהודה בני שיחיה. יהודה! קום והצילני! ואח"כ בא יהודה וגירש אותנו מהבית ודחף אותו החוצה ותיכף נתעוררתי והיה

האיגוד העולמי של יהודים יוצאי לוב

ג'צ"ר רפאל

סידור לראש השנה
לפי נוסח יהודי לוב
זכור לרפאל

• ללא חיובים וללא תוספות שונות • אותיות גדולות ומאורות עניים על גי' קרם • תרגמו כל קטעי הוזהר כולל השליך • נוספי המנהגים הנחוצים בקהילתנו • דובאי כל ההלכות בלשון קצרה וברורה • שווא נע וקמץ קטן מודגשים • מתכתי חתך • כריכה קשה רטוי עור בהטבעת וזהב • 636 עמודים • העטמה במקומות שדמוגניה משהתנה • סימון מדויק מתי חתך קורא ומתי החזן קורא • ועוד הרבה מועילות

מוחזר ליחידה 50 ₪, מעל 50 ₪ מוחזר ליד 45 ₪
סידור גדול לחזן 130 ₪
המחירים אינם כוללים משלוח

כמות מוגבלת

ניתן להשיג: מרכז מורשת יהדות לוב אור יהודה - 03-5336272, 03-5336268
בגדי רפאל - 0547-602001 (להשאיר הודעה) 0547-723819

יוסף ארביב-קושנה

יעקב חג'ג' לילוף

הכיר יוסף איש אצולה, רוזן מבית אורסיני, המקורב לבית המלוכה סבויה. הוא התיידד עמו ואף העניק לו במתנה את אותו אלבום בולים, שקיבל מהאלמנה הזקנה מטוברוק. תמורת אלבום הבולים קיבל מס' ספרים חשובים והופקד בידו מכתב, בכתב ידו של הרוזן, שהיה מעין כתב חסות והמלצה, לכל מאן דבעי, לסייע ליוסף ארביב בכל עזרה דרושה.

לאחר טקס בר-המצווה, יוסף נשאר בטרופולי סיים לימודיו בבית הס' היסודי האיטלקי ובתלמוד תורה וכן בישיבה של ר' ברוך ברנס, אך בשל "חוקי השבת" ו"חוקי הגזע", לא יכל להמשיך לימודיו בבית-הספר התיכון, ויצא לעבודה, כשוליה בבניין. למרות העבודה הקשה, יוסף המשיך לבקר ב"בן-יהודה" וניצל כל רגע פנאי לרכוש ידע והשכלה רחבה באופן עצמאי. גם בימי מלה"ע השנייה, בעוד לוב נתונה, ללא הפסקה, תחת הפצצות בנות הברית, המשיך יוסף בלימודים עצמיים, הן כאשר עבד והן כאשר היה מובטל, כולל לימוד השפה האנגלית, שפת האויב, האסורה בלימוד בתקופת המלחמה. לשיפור השפה האנגלית שבפיו, למד יוסף בסתר עם שלושה חברים. לאחר-מכן, למדו תחת הדרכתו של יהודי אלג'יראי, שאליו התוודעו ושהתנדב ללמדם אנגלית, במסווה של לימודי איטלקית. לימים

יוסף נולד בטרופולי ב-1923, בגיל שנתיים הועבר לחיות ולגדול אצל סבתו וסבו, מצד אמו, הרב יוסף רובין-ק'בלא, אשר היה באותה עת, הרב הראשי של מלטה, לשם נשלח ע"י הקהילה בטרופולי. ב-1932, כאשר סבו סיים תפקידו במלטה ונשלח לעיירה כ'ומס, למד יוסף אצל ר' פריז'א זוארץ, שלימד, אך ורק בשפה העברית וחייב כל תלמידו לדבר עברית בלבד, גם מחוץ לכותלי בית-הספר, וכך למד יוסף עברית על בוריה. ב-1935 שבו לטרופולי ויוסף התחיל ללמוד בבית-הספר האיטלקי-יהודי פייטרו-וורי ובבית-הספר "תלמוד תורה – דאר אסרוסי". בשל קולו הערב נמנה על ילדי "חברת שירי דוד", שהיו אמונים על השירה והפיוט בקריאת פרקי תהילים בבתי-הכנסת, בפיוטים בליל שבע ברכות לכבוד חתן וכלה, בזוהר ובברית המילה לכבוד היולדת והילוד ובקריאת פרקי תהילים וקניות בלוויית המת. בשלהי 1936 עבר יוסף לטוברוק, כאשר הסב מונה לרבה של העיר, ושם המשיך לימודיו בבית-הספר האיטלקי ובתלמוד תורה.

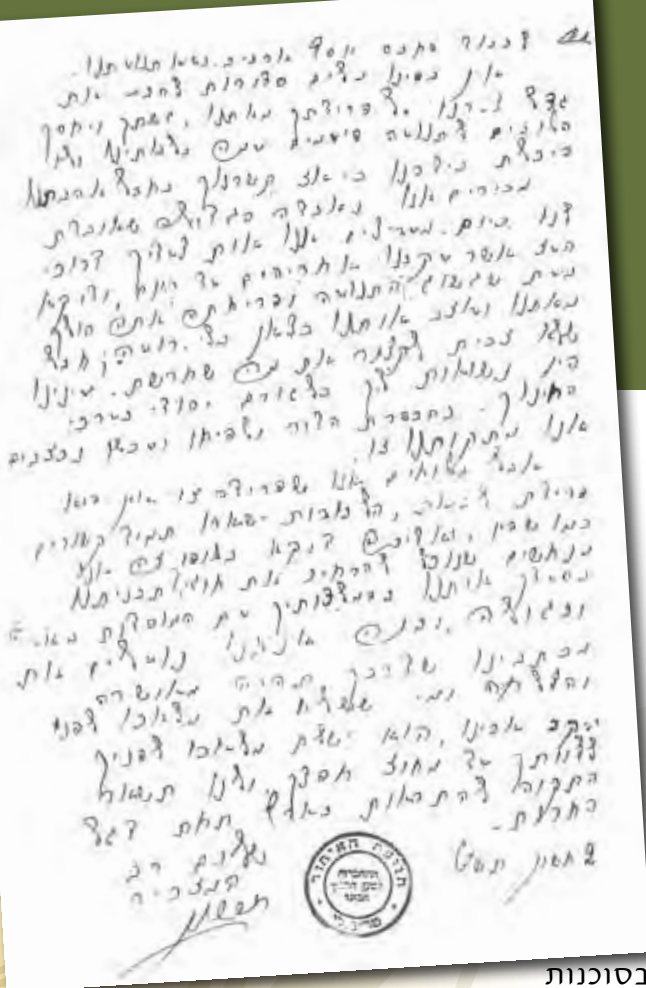
בילדותו אסף יוסף בולים, דרכם הרחיב ידיעותיו על ארצות ועמים. בטוברוק הכיר אלמנה זקנה, איטלקייה, והתחבב עליה והיא נתנה לו במתנה אלבום בולים איטלקיים יקרי ערך.

ב-1937 הגיע מוסוליני ללוב וביקורו החל בטוברוק. יוסף, תלמיד מצטיין, התעניין וידע היטב את ההיסטוריה של איטליה, נבחר לשאת את דגל איטליה בראש מסדר בית-הספר, בקבלת הפנים המפוארת שערכו הצבא, בתי-הספר והאזרחים למוסוליני, עם עגיתו בנמל ימה של טוברוק. ופה, מן הראוי לצטט קטעים מתיאורו של יוסף את המעמד והמפגש עם מוסוליני והדו-שיח עמו: "אני עמדתי שם כמהופנט. ידי רעדו ומוט הדגל נעשה כבד שבעתיים... מוסוליני הפנה פניו לדגל ונעמד דום...הוא הצדיע במעל יד את ההצדעה הפשיסטית ואחר פנה אלי ובהחליקו ידו על לחיי שאל: 'מה שמך ילדון?' – 'ג'וזפה, הוד מעלתך!', נעתקו המילים מפיו מכנית... 'ובן מי אתה?' – 'בנו של הרב הראשי, הוד מעלתך!' – 'אתה יהודי אם כן!', הוסיף משועשע כלשהו. 'איטלקי אנוכי, בן דת משה אדוני!', עניתי בגאווה מסויימת... 'ואיפה אבין הרב?' הוסיף ושאל... – 'הוא שם עם הנכבדים, הוד מעלתך!'. מוסוליני הנהן בראשו, פסע אחורנית, הצדיע שוב לדגל, חיך ואחר פנה לסקור את החיילים... ואכן ראיתי בחצי מבט, שמוסוליני החליף כמה מילים גם עם סבי כמו עם שאר הנכבדים..."

זמן קצר לאחר ביקור מוסוליני בלוב, חזר יוסף בהפלגה לטרופולי, לחגוג באיחור את בר-המצווה שלו, בחוג המשפחה והוריו, כאשר בדרך, בחניית ביניים בדרנה, זכה לבקר את הספר הקדוש "זע"יר דרנה". באותה הפלגה,

'מה שמך ילדון?' - 'ג'וּפּה, הוד מעלתך', נעתקו החילים ספי סכנית... 'ובן מי אתה?' - 'בנו של הרב הראשי, הוד מעלתך'!

בסוכנות

היהודית, התנדב יוסף, ביוני 1949, למשטרת ישראל, והשתתף בקורס השוטרים העברי הראשון במדינת ישראל העצמאית, ולימים, אף עבר קורס קצינים. הוא מילא, במשך השנים, תפקידים שונים: חוקר תאונות דרכים, חוקר פלילי, מדריך במחלקת ההדרכה במטה הארצי, ולאחר שעבר קורס ספרנות מיוחדת לרפואה, לסוציולוגיה ולקרימינולוגיה, היה הספן הראשי, בתחילה בתל-אביב ולאחר מכן בירושלים.

לאחר שרות של 31 שנים במשטרת ישראל, יצא יוסף לגמלאות בדרגת רב-פקד, ומייד חבש את ספסל הלימודים באוניברסיטת תל-אביב, כסטודנט לא מן המניין בחוגי מדעי היהדות: פילוסופיה של הדת וחקר המקרא. הוא גם נמנה על חברי "החברה לחקר המקרא" ו"חוג אבן עזרא" לפרשנות המקרא על דרך הפשט (יחד עם מיועדו יעקב גואטה ז"ל, מנהל ביה"ס העברי – תלמוד תורה בנגזי). כמו-כן, משך בעט סופרים וכתב את הספר "אלבום הבולים – זכרונות מארץ לוב", שהנו ספר אוטוביוגרפי, על חייו וקורותיו, הנשזרים במארג תולדות הקהילה, בעידן חשוב ביותר של תמורות, של דור אחרון לגולה ודור ראשון לגאולה.

יוסף ארביב-קושנה, בן למשפחה אצילה מלוב, שמקורותיה באיטליה, החי היום עם רעייתו ברמת-אביב, הוא איש אשכולות, שאת רוב השכלתו הרחבה בנושאים רבים וידיעת שפות, רכש באופן אוטוידקטי. גם כאשר עבר, זה מכבר, את גיל הגבורות, שמח הוא להמשיך ולסייע, בהתנדבות וללא תמורה, בנועם ובחן, בהעברת ידיעותיו לסטודנטים ולחוקרים ואף בתרגום והגהה של מאמרים וספרים לאנגלית, לאיטלקית ולעברית, בווריאציות השונות.

כה-לחי!

נודע כי המורה לאנגלית עמד בראש רשת ריגול אנגלית-צרפתית, ומתן השיעורים הוו כיסוי לשהותו בלוב. אולם כאשר נלכד, חבורת הלומדים נעצרה ונחקרה באלימות ושוחררה רק כאשר הגיע לחקור אותם אותו רוזן מבית אורסיני, שיוסף העניק לו את אלבום הבולים בהפלגה מטבורק לטריפולי, שהסתבר היה קולונל בשרות החשאי האיטלקי ומנאמניו של מוסוליני. אורסיני, שהכיר מייד את יוסף וזכר את נדיבותו, האמין לבחורים, שאכן לא ידעו על עיסוקו האמיתי של המרגל, והורה לשחררם מייד.

בתום המלחמה בלוב ושחרורה ע"י הבריטים, בינואר 1943, עבד יוסף מס' חודשים בעבודות מזדמנות ובמקביל, למד בבן-יהודה לשיפור שפתו העברית, והמשיך בלימוד עצמאי לשיפור שפתו האנגלית, ובד-בבד, להשלמת הלימודים התיכוניים, למד ב"צ'ירקולו איטליה", שהבריטים אפשרו פתיחתו. רק בשלהי השנה הצליח יוסף להתקבל לעבודה קבועה אצל הבריטים, בשדה התעופה "קסטלו בניטו", בתחילה כמתורגמן ולאחר מכן כאחראי על המחסנים. יוסף נישא לגב' לולי חלפון, ביולי 1945, ולאחר פרעות נובמבר 1945, סייע יוסף בהברחת נשק ל"ארגון ההגנה" בטרפולי, שהוקם לאחר הפרעות והחזיר מלחמה שעה בפרעות יוני 1948. כמו-כן, סייע בהעפלה הבלתי-לגאלית מלוב לאיטליה, שהלכה והתגברה, בהברחת ובהסעת המעפילים לחוף קרקרש, שם המתינה להם בסתר ספינה, אשר העבירה אותם לחופי סיציליה.

ב-1947 מונה יוסף למזכיר מחלקת עבודות ציבוריות, ובתחילת 1948 הוסמך, ע"י משרד החינוך של המינהל הבריטי, להורות השפה האנגלית. במקביל, הוא נרתם לפעילות ציונית ויחד עם מס' מורים הקים את "תנועת האיחוד", ללימוד עברית לבוגרים עובדים בשעות הערב, ולהחדרת התודעה הציונית לקראת העפלתם/עלייתם לארץ-ישראל. בה בעת, בערה בעצמותיו השאיפה לעלות לארץ, לשם כך, באמתלה של בדיקות רפואיות לאשתו ההרה, ניצל יוסף את קשריו עם קציני המינהל הבריטי, וקיבל דרכונים ואישורי נסיעה לאיטליה, לו ולאשתו, לבתו הבכורה, לסבתו ולסבו. וכבר בנובמבר 1948, עוד בטרם הכירו הבריטים במדינת ישראל ועדיין מנעו את העלייה מלוב, הפליגו יוסף ומשפחתו לאיטליה. שם, מייד עם הגעתו לרומא, התנדב לסייע בסוכנות היהודית לקליטת הפליטים והעולים, שזרמו לאיטליה, לפני העברתם לארץ. שמח במיוחד לסייע לבני הקהילה ועוד יותר לתלמידיו ב"תנועת האיחוד" שהגיעו מלוב, מי בסתר ומי באמתלות שונות. בינואר 1949, מייד לאחר לידת בתו השנייה, עלה לארץ.

עם ההגעה לארץ ולאחר חבלי קליטה קצרים ועבודה זמנית

רפאל גוילי ז"ל

יעקב חג'ג' לילוף

של חללי צה"ל, בני רמת-גן, כאשר שמוותיהם של הבנים כתובים על קלף בספר התורה. ספר תורה, אשר הוכנס ברוב עם, לבית הכנסת "יד הגיבורים". כמו-כן, הקים את הקרן "נצח גבריא"ל על שם בנו, שמטרתה מתן בסתר. מתוך הוקרה והערכה לפועלו של רפאל, לשכת בר כוכבא קראה לבית הכנסת "בני ציון" ברחוב קריניצי ברמת-גן ע"ש החייל גבריא-ל גבילי, וכן, בית הכנסת הנמצא במלון "רימונים-נפטון" בעיר אילת נקרא על שמו של הבן, גבילי. לאחר מותו של ר' פריז'א זוארץ זצ"ל, ב-1993, התמנה רפאל ליו"ר ועד קהילות לוב ונבחר לסגן יו"ר הארגון העולמי של יהודים יוצאי לוב, ופעל רבות לשימור ולהנחלת המורשת לסייע ברכישת השכלה גבוהה לבני הקהילה. על כל פעילותו הברוכה ורבת השנים הוענק לרפאל, בשנת תשס"ו – 2006, אות יקיר העיר רמת-גן, ובשנת תשס"ח – 2008, עיטור יקיר העדה, מטעם הארגון העולמי של יהודים יוצאי לוב. ביום שבת, כ"ה בסיון תשס"ח (28 ביוני 2008 למניינם), מסר רפאל את נשמתו הזכה לבוראו, כאשר הוא מותיר אחריו רעייה, שתי בנות ושלושה נכדים, מנוחתו עדן. רפאל היה אישיות מיוחדת במינה: ציוני נלהב; ירא שמים; קנאי למסורת ולמנהגי העדה; איש פעלים, בעל יוזמה ונמרץ; מלא חוכמת חיים וידע רב; נדיב, טוב לב ואוהב הבריות; צנוע ועניי, עדין נפש ונעים הליכות. חבל על דאבדין ולא משתכחין.

רפאל ג'וילי ז"ל עם צביקה בר - ראש עיריית רמת-גן

נולד בטריפולי בשנת 1922, בן בכור למשפחה דתית חדורת תודעה ציונית. למד בתלמוד תורה, וכן, בבית-הספר האיטלקי ביום ובארגון בן-יהודה בערב. בשנת 1933, בהיותו בן 11, עלה עם משפחתו לארץ והתגורר בשכונת מונטיפיורי בתל-אביב. לאחר סיום לימודיו בבית-הספר העממי ובבית-הספר התיכון למד טקסטיל והתמנה למנהל עבודה ובהמשך פתח מפעל טקסטיל משלו.

במאבק על קום המדינה, רפאל שירת בחטיבה 4, נלחם במבצע "דני", המשיך בחיל הרפואה והתנדב לצבא הקבע, במהלך שירות הקבע נישא לרוזה ועבר להתגורר ביפו ולאחר מכן ברמת-גן. עם שחרורו מהצבא שב לעבוד בטקסטיל. בשל כישוריו הארגוניים ונועם הליכותיו, רבו הפניות אליו לקחת חלק בפעילות ציבורית ופוליטית, ולא בכדי, נמנה על הפעילים במפד"ל לצידו של ר' פריז'א זוארץ זצ"ל וכן בוועד קהילות לוב כיו"ר קרן המלגות לסטודנטים בני הקהילה "יגדיל תורה", וחבר הנהלת הארגון העולמי של יהודים יוצאי לוב. כיהן כיו"ר הוועדה הקרואה ברמת-פנקס, מזכיר וגזבר המועצה האזורית אפעל, פעיל ב"בני ברית" וכיהן כנשיא לשכת "בר כוכבא" ברמת-גן. נמנה על המייסדים והיה ראש עמותת בית-הכנסת לעולי לוב, "יד הגיבורים", ע"ש חללי מערכות ישראל וצה"ל. חבר המועצה הדתית, וב-1983 כיהן כיו"ר המועצה הדתית ברמת-גן, תפקיד שמילא עד יומו האחרון.

רפאל, שאהבת הבריות, הסיוע לזולת והרמת קרן החינוך היו נר להגליו, פעל במסגרת המועצה הדתית לקירוב הלבבות ולהבנה בין דתיים לחילונים, הושיט עזרה לכל דורש ומתן בסתר לכל נזקק, מקרן גמילות חסדים ו"קימחא דפיסחא". ומקרן המלגות "יגדיל תורה" סייע לסטודנטים לרכישת השכלה גבוהה. בתחנות השונות בפעילותו הציבורית, שם דגש בפעילות החינוכית, התרבותית והחברתית בקרב ילדים ובני נוער: בשיפור התנאים בגני הילדים; בשיפור רמת החינוך; בפעילות ילדים ונערים בשעות הפנאי; בארגון חידוני תנ"ך לנוער; בארגון טקסי בר-מצווה מרכזיים. כמו-כן, בסיוע לעולים חדשים וקליטתם; בסיוע לגמלאים; בארגון מסיבות וטקסים לציון אירועים מסורתיים ולאומיים, וכיוצא בזה.

רפאל שכל את בנו גבריא-ל, אשר נפל בעת מילוי תפקידו בצה"ל בשנת תשל"ח – 1977, ומאז לקח חלק בפעילות ציבורית נוספת בארגון "יד לבנים" וב"נצח לתותחן", ויחד עם ארגון יד לבנים נרתם לכתיבת ספר תורה על שמם

שלמה אבן גבירול

ציון חלפון

סיפורתה, משקליה, בינייניה ופעליה. הוא שלח יד גם לתחום האסטרונומיה וההנדסה ושגב חיל בעמקי הפילוסופיה. בראשית דרכו והוא צעיר לימים התחקה רשב"ג על דרך כתיבתם של דונש בן לברט ומנחם בן סרוק. שירתו של דונש הייתה בנויה על פי משקל ההברות, במבנה של יתד ותנועה כדרך כתיבתם של משוררי ערב. רשב"ג גדל כילד יתום משני הוריו, ללא כל אח וללא כל אחות, עני ומבודד, איש חולה וסובל מאוד מבודד מחיי חברה ורוב ימיו היה שרוי בכאבים וצער, בדלות ובדוחק כלכלי משוע.

על חיי צערו ומחלתו הקשה הוא כותב:
והנה החולי כילה בשרי
והכאיב לב והבהיל רעיונים
ואתגולל בצירים על יצועי
כמתגולל עלי קוצים וצנים
ויגעתי באנחתי ואידי
ונלאיתי נשוא תוגות ואונים

בשירו "כאב" הוא מקונן:
כאבי רב ומכתי אנושה
וכחי סר ועצמותי חלושה
ואין מברח ואין מנוס לנפשי
ואין מקום תהי לי בו נפשה
שלושה אוספו עלי לכלות
שאר גופי ורוחי הענושה

רשב"ג לא עסק ברפואה, משום שהוא עצמו היה איש חולה וסביר להניח כי מחלתו היתה מדבקת או שהיא לא ניתנת להתרפאות והיא גם זו שהכניעה אותו בטרם עת. בהיות רשב"ג נער כבן 13 כתב על מות אביו שבע קינות עזות ביטוי ונוגעות ללב. בשנת 1038 הלך לבית עולמו רב האי גאון ורשב"ג חיבר לדמותו של הנפטר 4 קינות רוויות צער.

בימים ההם, שימש רבי יקותיאל בן יצחק חסאן כשר מכובד בחצר המלך בסרגוסה. שר זה שמע את שימעו של הבחור המוכשר הזה אבן גבירול, הוא הבין את מצבו הכללי הנואש והחליט לסייע בידו, רבי יקותיאל למד להכיר את רוחו הכבירה של אבן גבירול, העריך אותו מאוד ותמך בו עד כדי קיומו. לימים, הפיצו מקורבי המלך עלילת שווא על יקותיאל, וזה הוצא להורג.

בשביל רשב"ג היתה זו טרגדיה קשה, וכמו אשר אותם שירי התהילה והשבח שכתב רשב"ג על השר יקותיאל כשהיה עודנו בחיים, כן כתב רשב"ג מספר קינות משוקעות צער

במחצית הראשונה של המאה האחת עשרה, וביתר דיוק בשנת 993, נולד בקורדובה (קרטובא בפי הערבים) שבספרד רבי שמואל בן רבי יוסף נגדילה. האיש הזה, הידוע בקורות עמנו כרבי שמואל הנגיד, הוא האיש שהגיע למעמד השלטוני הרם ביותר ביהדות ספרד בימי הביניים. באופן מעשי, הוא היה ממלא מקומו של המלך בגרנדה. לכן, משום כך, אפשר לומר, כי הנגיד מהווה למעשה את תחילתה של תקופת "תור הזהב", התקופה שתולדות עמנו מכנים אותה בביטוי "חלום הפרחים".

עשרים ושבע שנים לאחר הולדתו של הנגיד, כלומר: בשנת 1020 נולד במלגה (מלקה בפי הערבים) רבי שמואל אבן גבירול, כוכב זוהר בשמיה של יהדות ספרד בימי הביניים. אביו של רשב"ג, רבי יהודה גבירול, היה מלכתחילה אחד מאזרחי קורדובה, אבל, 7 שנים לפני הולדתו של הילד שלמה, עלו על קורדובה שבטים ערביים ברברים מצפון אפריקה, ואלה כבשו את העיר וערכו טבח מזעזע בתושביה. קורדובה נתרסקה, וכמו הרבה מאוד משפחות יהודיות אחרות, גם רבי יהודה גבירול נמלט על נפשו מקורדובה ובא למלגה, אך צריך לומר, כי ישיבתו זו במלגה, היתה אך זמנית בלבד, וכמו רבים אחרים מבני הקהילה עזב גם הוא את מלגה והתיישב בסרגוסה, וכאן צריך להזכיר כי בימי שהותו במלגה נולד לו הבן שלמה. סרגוסה (סרקסטה בפי הערבים) של הימים ההם היתה בתהליך של התעצמות, דבר שנבע ביחוד כתוצאה מקריסתה של קורדובה. יונה בן ג'נאח, רבי יוסף בן חיסדאי ואנשי שם ידועים רבים ישבו אז בסרגוסה. ואפשר לומר, כי בזמן שהנגיד הגיע לשיא גדולתו ופרסומו בגרנדה זרח כוכבו המאיר של רשב"ג בסרגוסה, וכאן החלה למעשה תקופת "תור הזהב" במשמעותה המלאה. השירה העברית הקלאסית מהדהדת בקול והיא נשאת פורחת, הפיוט והשיר הפואמי רקומים עוז וגאווה והם עולים על כותרות. הפילוסופיה היהודית על כל מרחביה צוללת היא אל נבכי ההגות והמחשבה, חוקרת היא את כל היצירה, את כל ההווה הקוסמית, סודותיה, יסודותיה, הרכבה ומקור חייה. ובתוך כל ההתעלות הזו, בתוך כל משבי הרוח הרעננים האלה מכבב בהצלחה יתרה רשב"ג. משכמו ומעלה גבוה מכל העם.

רשב"ג היה איש ספר ואיש קולמוס מחונן, בימי צעירותו למד תורה תלמוד ודקדוק. אביו של רשב"ג רבי יהודה בן גבירול, היה איש תלמיד חכם, משכיל ובר אוריין. הוא כיוון את נתיבו של הילד, האציל מרוחו עליו וקבע לו דרך של מחשבה ודרך של לימוד, וכיוון שהילד בעצמו היה בעל כושר ספיגה, התעצם במהירות ומשקלו הסגולי הרצין. בהמשך גדילתו, הוא רכש את הלשון העיברית המקורית על כל רבדיה ומכמניה. הוא למד את הלשון הערבית ואוצרות

שלמה אבן גבירול

הנפש", זהו אוסף דברי מוסר מכתבי התנ"ך ומסיפרות חז"ל ואפשר למצוא בו גם מבחר אמירות ממקורות יוניים וכן מדברי הגות ערביים. ספר זה תורגם ללשון עיברית ע"י המתרגם המפורסם רבי יהודה אבן תיבון. כיוון הספר ומסרתו היא להביא את האדם לידי עידון ההתנהגות ולחיזוק ההכרה המוסרית בהליכותיו של היחיד.

חיבור אחר דומה לספר תיקון מידות הנפש הוא הספר "מבחר הפנינים", ונראה, שבשעת חיבורו של "מבחר הפנינים" לא הוגדר הספר בכותרת מזהה, ובשעה שאבן תיבון תרגם אותו לעיברית, הרי שהוא אישית הגדיר אותו בשם "מבחר הפנינים". רבי יוסף קימחי אביו של רד"ק עיבד אותו מחדש וניסח אותו בלשון שירית מחורזת והוא כולל דיברי מוסר ודרך ארץ וגם משלים יוניים.

שני חיבוריו המפורסמים שעומדים בפיסגת יצירותיו הספרותיות של רשב"ג הם: "כתר מלכות" וסיפרו הפילוסופי "מקור חיים", "כתר מלכות" הוא חיבור פילוסופי נשגב. תאור האלוהות בחיבור הזה הוא עמוק מאוד ומקיף. משתקפת בו תמונה קוסמית נשגבת במלוא הדרה. היא מזמינה אותנו להעפיל אל רום ההווה, שם למעלה אל מקור החיים. חיבור זה היא הפואמה האלוהית של רשב"ג.

בית א':

בתפילתי יסכן גבר / בקצרה, אבל לא באריכות / כי בה ילמד יושר וזכות / שמתיה על ראש מהללי / סיפרתי בה פלאי אל חי / וקראתיה כתר מלכות.

בית ג':

אתה אחד ראש כל מניין – ויסוד כל בנין / ובסוד אחדותך חכמי לב יתמהו – כי לא ידעו מהו / אתה אחד ואחדותך לא יגרע ולא יוסיף – לא יחסר ולא יעדיף / אתה אחד ולא כאחד הקנוי והמנוי – כי לא ישיג ריבוי ושינוי – לא תואר ולא כינוי / אתה אחד ולשום לך חוק וגבול נלאה הגיוני – על כל אימרתי אשמרה דרכי מחטוא בלשוני.

שיטת רשב"ג באלוהות, בהווה הכללית ובכל היצירה האינוסופית היא מקיפה ביותר. הידיעה הצרופה והנקה היא תכלית מציאות האדם.

כיהודי מאמין בכל לב הוא נושא איתו את דגל העיקרים המוניסטיים ומתנגד להשקפות הפילוסופיות המפרידות בין החומר והצורה. רשב"ג נותן ביטוי חזק למושג האחדות, ואי אפשר כלל שחומר יתקיים ללא צורה וכן לא תימצא כל צורה ללא חומר, האחדות מצויה בכל. והכלל הוא כשיש חומר יש איתו צורה וכשיש צורה יש איתה גם חומר והדבר מתפשט והולך גם לגבי העצמים הרוחניים או השיכליים. הצורה נותנת הווה לחומר. החומר מוחזק והצורה מחזקת.

ושבר לב לאחר מותו. אחת מהקניות האלה היא בעצם הספד שהיה אורכו מאתיים שורות.

להלן קטע קצר מאחת הקניות:

אש בארזים נפלה

מה יעשו איפוא, איזובי קיר ביד נקצרו

אראה פני תבל, ידידי זועפים,

יתנכרו אלי ולא ניכרו על כן שעו מני אמרר בבכי

מה תקצפו עלי ומה תגערו

אל תשאלו על מה שפתי צללו

כי מעל ראשי צללים סרו

אבד יקותיאל, אשר האובדים בו

עתקו חיל וגם גברו

כפתור אשר הוכה וסיפים רעשו

יכין אשר נפל וגולות סרו.

צריך גם להעיר, כי לאחר שנה לערך נתגלתה עלילת השווא אשר טפלו העויינים ביקותיאל, והם אח"כ נשפטו ושילמו בדמם.

בהיות רשב"ג בן 16 שנים, הוא חיבר את האזהרות בשני חלקים נפרדים: א – את רמ"ח המצוות של חובת קיומן לחוד. ב – את שס"ה המצוות שאוסרות את קיומן לחוד. יהודי צפון אפריקה וחלק מיהדות אשכנז נוהגים לקרוא את האזהרות ביום חג השבועות.

לעניין דמותו ושיעור קומתו של רשב"ג, צריך להדגיש, כי במשך שנות חייו המועטות של האיש הזה, הרי שהוא כתב אלפי שירים, פיוטים, קינות, פואמות עם קלסיקה של ביטויים ועושר שפה מדהים. לצערנו, חלק חשוב מאוד מיצירותיו אבד לנו, אבד ולא נגאל, וחבל על דאבדין.

כ- 120 שנה לאחר פטירתו של רשב"ג, כתב יהודה אלחריזי בסיפרו "תחכמוני" – שער ג' –

"הוא לבדועלה במעלת השירה העליונה / והמליצה ילדתהו על ברכי התבונה / כי כל המשוררים אשר היו לפניו, ושירם / לנגדו, רוח ותוהו / ואחריו לא קם כמוהו / וכל הבאים אחריו למדו מטעמו / וקיבלו רוח השיר מעימו".

כשהיה רשב"ג בן 20 לערך כתב את שירו הגדול "ענק" המסביר בחרוזים את כל ענפי הדקדוק של הלשון העיברית. בשיר "ענק" הוא כתב 400 בתים. אך לצערנו לא נשארו מהשיר הזה כי אם 95 בתים. הבתים נכתבו לפי סדר האלפבית ולבסוף ראשי תיבות של "אני שלמה הקטן בן יהודה גבירול".

בשנת 1045 חיבר בלשון הערבית את סיפרו: "תיקון מידות

"כאבי רב ומכתי אנושה וכחי סר ועצמותי חלושה"
ואין מברח ואין מנוס לנפשי ואין מקום תהי לי בו נפישה
שלושה אוספו עלי לכלות, שאר גופי ורוחי הענושה".

החומר נשלם על ידי הצורה. תורת האחדות מבוטאת בהרחבה בכל כללותה של היצירה וההוויה כולה. זהו אחד מסימניה של הפילוסופיה הניאו אפלטונית. אלוקים אינו נכלל ביצורים, הוא "גוף נפרד" הוא "רוחני מוחלט" והוא "פועל ראשון". הספר "מקור חיים" נכתב בלשון ערבית והוא אבד, אבל נשתמר ממנו התרגום הרומי Fons Witae. באסכולסטיקה הנוצרית בימי הביניים חשבו שהמחבר הוא ערבי או נוצרי. השם "אבן גבירול" נשתבש בשם אביצברול ורק בשנת 1840 הצליח חוקר הסיפור שלמה מונק להוכיח כי ה"אביצברול" הזה הוא שלמה אבן גבירול וה- Fons Witae הוא השם העיברי "מקור חיים". רבי גדליה בן יחיא מחבר ספר "שלשלת הקבלה" כותב על מות רשב"ג את האגדה הבאה:

משורר ערבי אחד ניתקנא בחוכמתו של אבן גבירול ובסגולות השירה שלו, נטפל אליו והרגו. את הגופה קבר מתחת לעץ תאנה שהיה בגנו ומאז החלה התאנה הזאת לעשות פרי בטרם הזמן המקובל. השמועה על התאנה המוזרה נפוצה בכל העיר והכליף שמע גם הוא את שימעה של התאנה, והוא קרה לערבי וחקר אותו. משסרב הערבי לענות השתמש באמצעי לחץ קשים והערבי הודה במעשהו ואז בפקודת הכליף תלו אותו ומת. ואכן סיפור זה תואם את אבן גבירול שעוד בימי צעירותו הרכיב הבשיל פירות מתוקים ועסיסיים לדורות.

לדעת רבים נפטר לאחר 32 שנות חיים. נקבר בעיר מורבידרו על ראש הר ועל מצבת קברו נשארו המלים:

שאו קינה בקול מרה
לשר גדול לקחו יה
... לאמצי

שמו הונצח על אחד הרחובות הראשיים בתל אביב.

לכבוד

מר מועמר קד'אפי,
כב' נשיא הג'מהיריה הערבית הלובית העממית הסוציאליסטית הגדולה

הנדון: יהודים יוצאי לוב

מכובדי,

יהודים יוצאי לוב ברחבי העולם רואים בהכרה של ממשלת איטליה בנוקם של שלטונה הקולוניאלי בלוב, בין השנים 1911-1943, מהלך היסטורי בעל חשיבות עליונה. הכרה, שיש בה גם הערה לכבודו, על הצהרתו הפומבית בהתנגדותו לטרור ווויתורו על המשק להשמדה המונית, המוכיחים, קבל עם ועדה, כי כבודו הינו אש שלום.

יהודים יוצאי לוב, אשר חיו בלוב מעל אלפיים שנה, לאורך כל ההיסטוריה שלה, והטביעו בה את חותמם בכל תחומי החיים, במשך דורות רבים, רואים עצמם חוליה מקשרת, בין העם היהודי בכלל ועם ישראל בפרט, לבין האומה הערבית בכלל והעם הלובי בפרט. לכן אנו פונים לכבודו, כאיש שלום, למקום בצעדים ראשונים לגורמליוציה בין לב לישראל, שאנו בטוחים, כי יוביל, בסופו של דבר, להערכה של כבוד בין שני העמים ולשלום יציב ובר קיימא.

היהודים, אשר עזבו את לוב, בשל נסיבות שהעת גרמן, הותירו אחריהם היסטוריה ארוכה, מורשת מפוארת, וזיכרונות רבים ונכסים תרבותיים, מסורתיים ודתיים. וכן הותירו רכוש רב, הן ציבורי והן פרטי, ומעל לכל, את מתינם במשך הדורות. מידע, שמסרנו גם לפניך, איתו נפגשנו ברב עמון. יהודים אלה רואים בלוב ארץ לידתם והם קשורים אליה בעבותות היסטוריות, בכל נימי נפשם. לכן, לא בכדי, רבים מיהודי לב מביעים כמורתם להגעת לוב, לביקור שורשים. אפשר זה של כבודו, כפי שעשו שליטי מרוקו ותוניסיה, יכול להיות צעד ראשוני ועזר, היכול להוביל לצעדים היסטוריים משמעותיים, שחותם כבודו יהיה עליהם ויתנססו מעל דפי ההיסטוריה, לדורות.

תקווה אני, כי דברים אלה היוצאים מן הלב, יכנסו אל הלב של כבודו, והיו ראשיתו של תהליך היסטורי, חובק עולם.

בכבוד רב

מאיר כחלון

יו"ר הארגון העולמי של יהודים יוצאי לוב

מרכז עורשת של יהודים יוצאי לוב / ח' הנוף ת.ד. 682 אור יהודה 40256, טל. 03-5336268, פקס. 03-5333458

UN 19146 FAX 072 3 5161042 ITALIAN EMBASSY Tel Aviv 400921

472 3 5161042

002723

Tel Aviv, - 9-08-2008

Gentile Presidente Cahlon,

La ringrazio di cuore per la Sua lettera di benvenuto in questo affascinante Paese.

Conosco l'importanza che le nostre Istituzioni attribuiscono ai rapporti con la Vostra comunità, alla quale ci legano la storia e la cultura. Sarò felice di incontrare i rappresentanti della Vostra organizzazione in Israele e di visitare il bel museo sul retaggio ebraico libico allestito nel Centro di Or Yehuda.

Posso già assicurarVi assoluta continuità di collaborazione ed ho chiesto alla dott.ssa Della Seta di mantenere vivi gli ottimi rapporti già esistenti con l'Istituto Italiano di Cultura, sia attraverso l'insegnamento della lingua italiana, sia con l'organizzazione di eventi culturali che approfondiscano il legame tra la cultura italiana e la Vostra comunità.

Colgo l'occasione per augurare a Lei, alla Sua famiglia, e a tutta la comunità libica in Israele, un fruttuoso e pacifico anno nuovo.

Shaná Tovà

Luigi Mattiolo

Meir Cahlon
Presidente
Organizzazione Mondiale Ebrei di Libia
4, Golan Street
40756 Or Yehuda

התכתבות היו"ר מאיר כחלון עם ראש ממשלת איטליה, ונשיא לוב מועמר קדאפי ותשובת שגריר איטליה בישראל

האירגון העולמי של יהודים יוצאי לוב
WORLD ORGANIZATION OF LIBYAN JEWS
ORGANIZZAZIONE MONDIALE EBREI DI LIBIA
e-mail: luj@bezeqint.net www.libjuv.org.il אתר אינטרנט: 580135903

1 ספטמבר, 2008
אילול, תשס"ח

לכבוד
ראש ממשלת איטליה
מר סילביו ברלוסקוני

א.ל.

הנדון: פיצויים ליהודי לוב

הח"מ פונה לכבודו בשם יהדות לוב העולמית, מתוקף תפקידו כיו"ר הארגון העולמי של יהודים יוצאי לוב הממוקם באור יהודה בישראל וכן כחבר בהנהלת מרכז הארגונים של ניצולי השואה בישראל.

כפי שידוע לכבודו, היהודים חיו בלוב מעל 2000 שנה והיוו חלק עקרי במרקם החברתי של ארץ זו.

שמענו מאמצעי התקשורת שממשלת איטליה מכירה לאחר 65 שנה מסיום הכיבוש בנזקים שהממשל הקולוניאליסטי גרם ללוב והסכימה בדיבורה לשלם פיצויים בסך 5 מיליארד דולר.

אנו מברכים את איטליה שבשלטונך ידעה להתגבר על ויכוחים מנימיים ולהכיר בטעויות היסטוריות ולפצות על הנזקים.

אנו סבורים כי איטליה חייבת לנו יהודי לוב פיצוי ראוי על הסבל והכאב שעד היום חווים בחיבתם. יהודי לוב ילידי המקום בדיוק כפי שהם ערבי לוב, סבלו באותה המידה נזקי הקולוניאליזם, ויתרת מכן כתוצאה מחוקי הגזע שחוקק הממשל הפשיסטי, סבלו מאובדן מקום העבודה מאובדן נכסים ופרנסה, אובדן החופש ואובדן צלם אנוש עם העברתם למחנות עבודה ומחנות ריכוז, במהלך מלחמת העולם השנייה שבה מעל 700 יהודים לוביים מצאו מותם.

אנו מבקשים לבוא עמכם ישירות במי"מ על מנת שיועבר לקרבתת היהודים וליושריהם ישירות את המגיע.

אנו מעריכים את ההכרה של ממשלתכם בעוולה הגדולה ובטעות ההיסטורית וברצון לפצות את נזעי המלחמה בתקופת השלטון הקולוניאלי.

אנו שמחים שבמסגרת התמורה למחנות האיטלקיות, מסכימה לוב בראשונה להתייחס למאבק בטרור ולגנות אותו. ולפיכך במסגרת פעילות ממשלתך נראה נכון אם תביאו להשכנת שלום בין לוב למדינת ישראל.

בכבוד רב ובברכה,

מאיר כחלון, יו"ר

ר' יוסף ג'יעאן מקבל את פניו של גנרל וויל

ר' יוסף ג'יעאן זצוק"ל

יוסף בן דוד ג'אן – ג'יעאן, נכדו של הרב

חביב זצ"ל אב"ד, ור' רפאל דאבוש זצ"ל וקיבל מינוי רשמי ע"י השלטונות האיטלקים כדין מן המניין. מיד החל הוא לשמש בתפקידו זה בטרופולי ביחד עם הדיינים הנ"ל שבחנו אותו ובמשך הזמן גם עם אחרים.

ר' יוסף היה מקובל לבריות כבדן כשצריך, וכקפדן בנושאים המובאים לפניו כדין הן בענייני הלכה והן בענייני שלמות המשפחה ופריצות.

בשנת תרפ"ט-1929 נפטר ידידו הדיין ר' מרדכי הכהן זצ"ל שניהן כדין בבית הדין בבנגאזי. ר' כמוס פלאח זצ"ל שהיה אז אב"ד בבנגאזי, בא לטרופולי בשנת תר"ץ-1930 על מנת לבקש מראשי הקהילה דיין במקומו של הדיין שנפטר. היה צורך לבחור בין ר' ציון ביתאן זצ"ל שהיה אז בגיל 70 שנה ובין ר' יוסף ג'יעאן שהיה בגיל 45 שנה אך מטופל המשפחה ברוכת ילדים. ההתלבטות היתה קשה ובאורח פלא השתמר בידינו מכתב תשובה של ר' יוסף לר' כמוס, מכתב מרגש ביותר על מצוקת ילדיו הרכים העתידה להתרגש עליהם בדרך הקשה והארוכה, מעל 1000 קילומטר לבנגאזי. לבסוף החליט ר' יוסף לנסוע לבנגאזי למרות הקשיים כשלנגד עיניו כיבוד חותנו ר' ציון שהיה לו כאב ואהבו אהבה עזה. ביום הנסיעה, ב-31.10.1931, כל יהודי העיר ליוו את ר' יוסף לנמל בבכייה מאחר והיתה קשה עליהם הפרידה מאיש שאהבו אותו, אחד משלהם שעלה לגדולה ממשפחה פשוטה ועניה.

ר' יוסף ג'יעאן זצ"ל נלקח לבנגאזי בנמל העיר ע"י כלל הקהל ובראשם הרב הראשי ר' כמוס פלאח זצ"ל בהתלהבות ובמחאות כפיים סוערות. הרב פלאח זצ"ל אירח אותו אצלו כשלושה שבועות עד שנמצא בית מתאים לגור בו. ר' יוסף היה אוהב את הבריות, אוהב אמת וצדק, ציוני נלהב עד עמקי נשמתו, דאג לאיש הפשוט, דרשן נלהב ובמידת הצורך היה קפדן ולא הסכים לפשרות בענייני שמירת הדת.

אחת מפעולותיו החשובות ביותר שדרשה את מלוא עוצמת חריפותו ובקיאותו של ר' יוסף בבנגאזי שהטביע את חותמו, היתה מציאת פתרון רישום שם העיר בבנגאזי כמלה אחת בגט. דבר שבא לידי ביטוי במתן הרשאה לבית הדין בבנגאזי לדון בענייני גיטין. עד לאותו זמן לא היה רשאי בית הדין הרבני בבנגאזי לדון בענייני גיטין, עקב אי הידיעה כיצד לרשום בגט את שם העיר בן-גאזי או בבנגאזי. וזאת לדעת כי כל טעות ואפילו קוצו של יוד פוסלת את הגט, וכל אילו שנדרשו למתן גט נאלצו לכתת רגליהם עד לבית הדין הרבני שבטרופולי המרוחק 1000 ק"מ.

בשנת ת"ש-1940 הגיעו כ-300 פליטים שהיו בדרכם ארצה מאירופה לבנגאזי הרב יוסף עמד בראש הועדה שדאגה לאירוחם והחזקתם אצל רוב המשפחות של העיר כל זמן שהותם שם עד שהוחזרו לאיטליה למחנות ריכוז מאחר ולא הורשו להמשיך ארצה. (לימים, לאחר שעלו ארצה, אחד מהם אף התחתן עם בת הרב).

החכם השלם הדיין המצויין ר' יוסף ג'יעאן זצ"ל, אב בית הדין הרבני בבנגאזי והרב הראשי לכל חבל ארץ קירינאיקה שבלוב. נולד בטרופולי בשנת תרמ"ג-1882 ונפטר בארץ ישראל בשנת תש"ך-1950.

במחנה הריכוז ג'אדו שבארץ לוב, נתגלה מחזה שהרעיד וזעזע עד היסוד. קצין המשטרה הגרמני היה מחזיק בבגדיו של ר' יוסף ג'יעאן זצ"ל שהיה אב בית הדין בבנגאזי והיה סוחר אותו אל מרכז המחנה ליד תורן הדגל. מבית הכנסת הוציא אותו כשהוא עטוף בטלית ומוכתר בתפילין וצועק עליו "זוהי שעת הריגה ולא שעת תפילה". כל ההמון שהיה עומד היה גועה בבכיה, כשעל הגגות מסביב הועמדו מכונות יריה, ושוטרים היו מקיפים את הקהל שהיה עומד על אנשיו, נשיו וטפו, אומר וידוי וקריאת שמע ומחכה לקצו בעוד רגעים אחדים. קצין המשטרה עמד דרוך ומוכן לצלול הטלפון שיבשר את הפקודה האיומה לפתוח באש ולהרוג ולהשמיד את כל היהודים שבמחנה. משעה 8 בבוקר ועד לשעה 12 לפני הצהריים עמדו היהודים תחת כפת השמים, רעבים וצמאים ומחכים למוות. בשעה 12 נשמע צלול הפעמון, הקצין האיטלקי עם עוד קצין אס.אס, עמדו ושמעו את ההוראה בטלפון.

ר' יוסף ג'יעאן זצ"ל נולד בטרופולי שבלוב ביום ד' תשרי תרמ"ג-1882 להוריו ר' כמוס ועזיזה ג'יעאן ז"ל. האב ר' כמוס ז"ל נפטר בשנת תרמ"ה-1885, בהשאירו שבעה יתומים וביניהם את ר' יוסף צעיר הבנים בן 3 בלבד.

מצב כלכלי קשה שרר בבית המשפחה אולם אם המשפחה לא ויתרה על לימוד ילדיה, היא עבדה קשה מאוד בעבודות משק בית אצל אחרים בכדי לפרנס את המשפחה ולשלם את שכרם של מורי תלמוד התורה, לשם נשלח ר' יוסף בגיל 5. יוסף הקטן היה חריף בלימודיו והשקיע את כל מרצו ומאודו בלימודים, ובגיל אחת עשרה בשנת תרע"ג-1893 היה כבר תלמידו המצטיין של הגאון ר' ציון ביתאן זצ"ל ששימש בתקופה זו כראש תלמוד תורה ושמבית מדרשו יצאו רוב רבני לוב מאז ועד היום.

כשסיים יוסף את לימודיו בשנת תרס"א-1901 בהיותו בגיל 19 הוסמך לרבנות ומונה כמורה מן המניין בתלמוד תורה, תוך כדי שהוא ממשיך ללמוד אצל ר' ציון ביתאן זצ"ל במסגרת הישיבה הגבוהה. בשנת תרס"ג-1903 החל ללמוד דיינות אצל ר' כמוס אג'רבי זצ"ל במשך כ-10 שנים. רבו ר' ציון ביתאן זצ"ל אהב אותו מאוד כבנו ממש וקרב אותו לביתו. בשנת תרס"ז-1907 כאות לחיבתו הגדולה לר' יוסף, חיתן אותו עם בתו רחל. בברכת שבע הברכות התכבד החכם באשי דאז ר' חזקיה שבתאי זצ"ל בנוכחות ראשי הקהילה, רבניה וקהל רב.

ר' יוסף הרביץ תורה הן בתלמוד-תורה והן בישיבה, לא נח ולא שקט על שמריו עד שבשנת תרפ"ז-1917 עבר בהצלחה את הבחינות לדיינות ע"י הדיינים ר' אברהם

ר' יוסף ג'יעאן זצוק"ל

בזמן תפילת שחרית והרב שואל בתדהמה: "שכחתם ששבת היום? האם זה לא יכול לחכות למחר?" ענו לו אנשי הועד: "אתה בקשת לנסוע!", לקחו בכוח את הרב ומשפחתו וסובבו אותו בכיכר העיר להראות לכולם איך הרב הראשי נוסע בשבת והרב בוכה כילד. וראש הועד, מרדכי (דוכא) דואני, עושה דברם של הנאצים, צוחק בקול ואומר: "תסתכלו, תסתכלו איך הרב נוסע בשבת".

(לימים, כאשר עלו כל בני הקהילה לארץ ישראל התנגד הרב לכניסתו לארץ, אחרת יואשם בשיתוף פעולה עם הנאצים ויאסר).

סבל רב עבר על ר' יוסף ומשפחתו במחנה הריכוז ג'אדו עם כל היהודים האומללים, רעב, השפלות ומחלות. כל שוכני המחנה אהבו אותו על היותו המנהיג היחידי שהתנדב להיות איתם בסבלם וגם שם לא הפסיק ללמדם הלכה ודרך ארץ והמשיך להיות מנהיגם הדתי והרוחני. התפילות בבית הכנסת המאולתר לא הופסקו אף יום אחד.

כשבוע לפני השחרור נתקבלה הוראה לקלגסים הסוהרים לרכז את כל הגברים במרכז המחנה מול מכונות יריה ולהתכונן להוראה טלפונית להוצאה להורג. ריכזו את כל הגברים במרכז המחנה ואת הרב גררו ממשדרו למרכז ההתקהלות. כולם גועים בבכייה עד השמים על מר גורלם והרב היה צועק, מנסה להשתיק אותם ומבקש לשאת דברו לאומללים בעת צרה. דממה השתררה והרב יוסף עומד במקום גבוה, מאולתר, ומדבר בבכי, בקול רם ומבטיח שבעזרת ה' יראו מיד את הנס הגדול שיהיה לנגד עיניהם, "...כל אלה אשר עומדים מולכם עם הנשק ביד, לא יפגעו בנו לרעה ויתפזרו לכל רוח ויבואו "החברים" ויחזירו אותנו במהרה הביתה ובעזרת ה' נעלה כולנו ארצה. כולנו! כולנו!". ואז קמה צעקה ושאהג גדולה מפיו כולם ואמרו "בחיין, בחיין כב' הרב" ונשאו את הרב על כתפיהם וסובבו אותו במעגלים ורקדו איתו. ראו הקלגסים הסוהרים וצחקו להם "תראו את היהודים המשוגעים, עומדים להרוג אותם והם שמחים".

כמה דקות לפני השעה 12 בצהריים, בשעה היעודה, נתקבלה הוראה טלפונית דחופה לקלגסים הסוהרים לעזוב מיד את המחנה ולמלט נפשם לכיוון תוניסיה, כי הבריטים מתקרבים ומכתירים את הכוחות האיטלקים והגרמנים אשר באזור. יומיים לאחר המקרה בחודש אפריל -1943 תרס"ג הגיעו הכוחות הבריטים ופחדו להכנס לשטח המחנה מחמת מחלת הטיפוס שהשתוללה במחנה והפילה חללים רבים עקב הצפיפות והרעב שהיו מנת חלקם של האסירים. ידי הרב ועוזריו מלאו בעבודת החפירה לקבורת המתים. בזמן החפירות נתגלה כי השטח הינו בית קברות מלפני כאלף שנה והקבורים בו יהודים.

כעבור יומיים הגיעו אמבולנסים עם רופאים למחנה והחלו לטפל בחולים ולאחר מכן, העבירו את תושבי המחנה בשיירות לגריאן למנוחה קצרה ואחר כך לבנגאזי, מסע של

בחג השבועות בשנת ת"ש - 1940, הופצצה העיר טריפולי ע"י מטוסי צרפת ונפגעו רבים מיהודי העיר, בתוכם משפחות בתו ואחיו של הרב. בתו וילדיה הובאו לבנגאזי כשהם פצועים והוחזקו בבית הרב, למרות היות המשפחה ברוכת ילדים, עד שנמצא להם דיור מתאים.

בשנת תש"א-1941 נפטר הרב הראשי לבנגאזי ר' כמוס פלאח זצ"ל ור' יוסף ג'יעאן נתמנה במקומו כרב ראשי ואב בית דין.

התקופה היתה קשה מאוד. תקופה של מלחמה כשכל האוכלוסיה ברחה מהעיר והתפזרה לכל רוח מחמת ההפצצות היום יומיות הן ע"י הבריטים והן ע"י הגרמנים (זה יוצא וזה נכנס, כמה פעמים העיר עוברת מיד ליד) והתושבים סובלים מהמצב הבלתי נסבל, בעיקר המצב הכלכלי הנובע מחוסר עבודה, מחוסר מצרכים למחיה ומבריחה וחיפוש מקלט מהפצצות ושמירה על הילדים המסתובבים בין ההריסות ללא מסגרת ולימודים.

ביום כיבוש בנגאזי ע"י הבריטים, היה מפגש ראשי הכוחות הבריטים, בראשם הגנרל וויל לבין ראשי הקהילה המקומית המוסלמית והיהודית - המוסלמים בראשות הקאדי ואילו היהודית בראשות הרב יוסף ג'יעאן זצ"ל ורנטו תשובה ראש הקהילה.

עם עזיבת הבריטים בשנית, החלו שוב התנפלויות על היהודים, שוד לאור היום והוצאות להורג של הבחורים שנאשמו בעזרה לאויב וכן גזרות חדשות מצד האיטלקים והגרמנים.

יום אחד הופיעו חיילים גרמנים ובראשם קצין בדרגת רב סרן לבית הרב, שהיה אז ממוקם מחוץ לעיר, והחלו להוציא מהבית את כל מצרכי המזון שנאגרו בעמל רב לעת צרה לכלכלת המשפחה בזמן המלחמה. כשרצה הרב למחות החלו להכותו בקת הרובה והרב בכה והחל לצעוק: "א-ל נקמות ה'". לאחר שרוקנו את הבית המשיכו הלאה ליתר הבתים שבתוך השדות ולשטח המאוכלס גם באוכלוסיה ערבית. לפתע נשמעו יריות ולאחר כחצי שעה חזרו הגרמנים לבית הרב והשכיבו שם את הקצין ההרוג מול פתח הבית והרב פונה שוב לשמים ואומר: "א-ל נקמות ה'".

בחדש פברואר -1942 תרס"ב נתנו הגרמנים הוראה להגלות את כל היהודים למחנות ריכוז בגלל שקבלו בשמחה את הכובש הבריטי. כל הנתינים הבריטים הוגלו למחנות ריכוז באירופה ולבסוף למחנה ברגן-בלזן ונתינים הצרפתים הוגלו למחנות בטוניס ואילו הנתינים הלוביים הוגלו למחנה ריכוז ג'אדו הנידח מכל ישוב, מהלך נסיעה של 6 ימים.

ר' יוסף זצ"ל פנה בדרישה לראש הקהילה כי היות והגולים הוגלו ללא מנהיגים וללא רבנים לכן הוא מתנדב להיות עם הקהל שלו בטוב וברע.

וכן ביום שבת בבוקר, שלושה ימים לאחר השיחה הנ"ל הגיעה משאית עם שוטרים ונציגי ועד המפנים (יהודים) להגלות את הרב ומשפחתו והוציאו את הרב מבית הכנסת

"...כל אלה אשר עומדים מולכם עם הנשק ביד, לא יפגעו במו לרעה ויתפזרו לכל רוח ויבואו "החברים" ויחזירו אותנו בסהרה הביתה ובעזרת ה' נעלה כולנו ארצה. כולנו! כולנו!"

ר' יוסף ג'יעאן וראש הקהלה רנטו
 מקבלים את פני משה שרת – שרתוק
 בבנגאזי

והוציא אותה לעיני כל הנוכחים הנדהמים מהמעשה הנועז ואף אחד לא התערב. מיד עשה את כל הסידורים ושלח אותה לקרובי משפחתה בטריפולי כדי שלא יתנכלו לה. למחרת בא המופתי לרב ואמר לו: "מה עשית יכלו לרצוח אותך?!", ענה הרב: "עשיתי את מה שהייתי חייב לעשות!"

הרב יוסף לא שקט ולא נח עד שנמצאו דרכים להעלות את הבנות היהודיות כדי שלא יתנכלו להן, כולל חתונות פקטיביות עם חיילים ארץ ישראלים. עד שבשנת תש"ח-1948 נמצאה דרך סודית להעלות את מרבית תושבי העיר והסביבה ארצה בדרך לא דרך. כך עלתה מרבית הקהילה בשנים 1948/9 כולל כב' הרב ומשפחתו.

הרב עלה ארצה בשנת תש"ט-1949 בערב ראש השנה והשתכן בעיר רמת גן כשילדיו מקדימים אותו במספר חודשים.

ר' יוסף ג'יעאן זצ"ל שימש הרבנות ודיינות בטריפולי ובנגאזי כ-33 שנה.

הרב נלב"ע ביום שבת קודש ח' שבט תש"ך-1950 ונקבר בבית העלמין שומרי שבת בבני ברק.

תהא נשמתו צרורה בצרור החיים
 ויהי זכרו ברוך, אמן.

לימים מילא אבי היקר, דוד ג'יאן הי"ו, בנו של הרב יוסף ג'יעאן זצ"ל, אחר צוואתו של אביו והקים לתפארת את בית כנסת "בית יוסף" בגבעתיים, על שמו של סבי ר' יוסף ג'יעאן זצוק"ל.

בית הדין הרבני בטריפולי
 ר' יוסף ג'יעאן, ר' יצחק חי בוכבזה, ר' ציון ביתאן, ר' אליהו רקח

6 ימים. בהגיע השיירות לבנגאזי מצאו אותה הרוסה וחרבה מההפצצות וכל משפחה חיבת היתה למצוא דיור זמני בעיר או בסביבתה עד שיקימו מחדש את ביתם ההרוס כשהבעיה הדחופה היתה מציאת מזון ופרנסה.

הבריטים וחיילי הבריגדה היהודית שהיו במקום, סייעו במידת יכולתם לפתור את הבעיות הדחופות ובעיקר להקים את בית הספר שהיה לתפארת מאחר ולראשונה החלו ללמוד בנות במסגרת תלמוד תורה. כתוצאה מכך היתה תסיסה בין החרדים ופנו לרב הראשי ר' יוסף ג'יעאן. ענה להם הרב: "בתי ונכדותי לומדות באותו בית ספר ואין לי התנגדות לכך. כולם צריכים להתכונן לחיות בארץ שלנו".

החיילים הארץ ישראלים המשיכו במלאכתם בעיר וחינכו את הילדים בכל המקצועות, גם בשירה, בהצגות ועבודות בהכשרה.

בשנת 1944 ביקר בבנגאזי מר משה שרת (שרתוק) ז"ל ועמד על מעשה החיילים במסגרת הקהילה והרב היה בראש מקבלי פניו.

משנת 1945 תרס"ה החל יחס עויין מצד האוכלוסיה הערבית. שנבע מפעילות החיילים הארץ ישראלים ועקב הנעשה בארץ ישראל. העניין החל מקטטות קטנות, עבר לגדולות והמשיך בשוד ורצח ללא סיבה והאווירה הכללית היתה עויינת ועכורה אך השלטונות הבריטים לא נקפו אצבע.

כשהחלו המאורעות בטריפולי וערבים רצחו שם יהודים רבים, פרצה תסיסת הערבים גם בבנגאזי וראשי היהודים בשיתוף עם הבריטים עשו ככל יכולתם להרגיע את הרוחות. למרות זאת היו התנפלויות ובעיקר שרפו ובזזו בתי כנסת וכן נפרצה הכספת של ועד הקהילה המכילה רכוש אלמנות ויתומים ותוכנה נשדד.

את המפגשים להרגעת הרוחות ארגנו הרב וראשי הקהילה במועדון "מכבי" של הנוער. המפגש כלל את ראש העיר, הגנרל הבריטי, המופתי ועוזריו, הרב יוסף ג'יעאן זצ"ל וראשי הקהילה.

לאחר מפגש זה השתרר שקט יחסי.

בכדי להמחיש את עוצמתו וגדולת נפשו של ר' יוסף נספר כי: יום אחד נחטפה צעירה יהודיה ע"י ערבי והענין הובא לידיעת הרב. ר' יוסף פנה מיד למופתי הגדול של המוסלמים וביקש ממנו להתערב על מנת לשחרר את הצעירה. המופתי השיב כי אינו יכול להתערב מאחר והחוטף הינו בריון אלים הידוע כראש כנופיה המשחקת בנשק ומסוגלת לרצוח כל הבא לקראתה.

לר' יוסף לא היתה ברירה. הלך ישר לבית הבריון דפק בדלת ולאחר שפתחו לו הזיז את הפותח הצידה והלך הישר אל הצעירה הבוכיה שהיתה שם, לקח אותה בידה

מה היה ומה יהיה דברים באומר ותמונות

פעילויות של מרכז מורשת יהודי לוב באור יהודה
ריכז: יעקב חג'ג' לילוף

ביקור מר י. בוכובזה מארה"ב בבית המורשת

1. 15.4.08 – באוניברסיטת תל-אביב התקיים סמינר: "משטר, אופוזיציה ודעת קהל במזרח התיכון", שכלל הרצאה של ד"ר יהודית רונן על לוב היום תחת משטרו של קד'אפי
2. 22.4.08 – במושב יציץ התקיים טקס ברכת האילנות בניהולו של מר רפאל זרוק, מנהל "מכון גנזי רפאל" להפצת מורשת יהודי לוב ויו"ר ועדת בתי-הכנסת בארגון העולמי של יהודים יוצאי לוב
3. 27.4.08 – במושב בית-שקמה התקיימה ההילולה המסורתית של ר' כמוס ימין זצ"ל
4. 27.4.08 – בבית התפוצות הושק הספר Uccideteli tutti, של העיתונאי ד"ר אריק סלרנו, בשיתוף "המכון לתרבות איטליה", "יד ושם", "מרכז אור-שלום" ו"הארגון העולמי של יהודים יוצאי לוב"
5. 28.4.08 – 30 – ב"מכון בן-צבי" התקיים כנס בין-לאומי: "צפון אפריקה ויהודיה בתקופת מלה"ע השנייה", שכלל הרצאות על יהודי לוב
6. 1.5.08 – ב"מרכז מורשת יהודי לוב" התקיים, בערב השואה והגבורה – טקס יזכור, שכלל הדלקת נרות, אמירת קדיש ומנוחה נכונה, הרצאה וסרט של טוליו סונינו: סיפורו של הפרטיזן היהודי אוג'ניו קלו, וכן הונחו זרים בביתן יזכור במוזיאון יהודי לוב
7. 2.5.08 – בבסיס צה"ל בבית-ליד התקיים, בשיתוף "הארגון העולמי של יהודים יוצאי לוב", טקס הסרת הלוט ל"יד הזיכרון" לנופלים מסיירת הצנחנים, ששודרגה ע"י הארגון העולמי, בראשותם של אבי פדהצור, אלי סרור וראובן אדדי
8. 5.5.08 – בבסיס חיל-האוויר רמון התקיים טקס יום הזיכרון המרכזי של חיל-האוויר, שבו נטלו חלק מקהלת "ניצני לבלוב" וחבורת כלי הזמר "פעמי לבלוב", מיסודם של "הארגון העולמי של יהודים יוצאי לוב"
9. 8.5.08 – באמפיטיאטרון בת-ים התקיים מופע "שאו ציונה נס ודגל – יהודי לוב חוגגים עצמאות", בשיתוף עיריית בת-ים ו"מרכז אור-שלום"
10. 20.5.08 – ב"יד ושם" ירושלים התקיימו סיור מודרך ומקיף במוזיאון ועצרת לציון קורות היהודים בתוניסיה ובלוב בתקופת מלה"ע השנייה, בשיתוף "יד ושם", העמותות של יהודי תוניסיה ו"הארגון העולמי של יהודים יוצאי לוב"
11. 22.5.08 – במושב זיתן התקיימה "הזיארה" המסורתית של ל"ג בעומר ב"צלאת' בושאייף"
12. 28.5.08 – במושב שלווה הועבר, ברוב הדר, ספר תורה ע"ש ר' גבריאל מגידש זצ"ל ור' יהושע מגידש זצ"ל, לבית המשפחה, ושבוע לאחר מכן, ב-4.6.08, הוכנס בהדרת מלך, למשכנו הקבוע בבית-הכנסת של המושב
13. 2.6.08 – חה"כ משה כחלון ומר ז'ק ארביב, חבר הנהלת "הארגון העולמי של יהודים יוצאי לוב" ויו"ר ועדת קשרי חו"ל, קיבלו מנשיא הרפובליקה של איטליה את תואר האבירות "קוואליירה", שהוענק להם ע"י שגריר איטליה בישראל, מר סנדרו דה ברננדין
14. 12.6.08 – בבית-הכנסת "לאוין" בנתניה, התקיימה הילולת דוד המלך – קונצרט תהילים בנוסח יהודי לוב, בליווי תזמורת ובהשתתפות החזנים לבית חיון ולבית בן-גד (מכלוף)
15. 15.6.08 – בבית-הכנסת "יגדיל תורה" באור-יהודה, התקיימה ההילולה המסורתית של ר' כמוס עגיב זצ"ל
16. 25.6.08 – ב"מרכז מורשת יהודי לוב" הושק הספר: The Jews of Libya, של פרופ' מוריס רומני, בשיתוף "מרכז אלישר" באונ' בן-גוריון בנגב ו"הארגון העולמי של יהודים יוצאי לוב"
17. 28.6.08 – בערוץ הראשון של הטלוויזיה הישראלית, במסגרת תוכנית "הבית היהודי", הוקרנה תוכנית על תולדות יהודי לוב ומורשתם
18. 1.7.08 – במושב חצב התקיים טקס פדיון פטר חמור בשה

מה היה ומה יהיה דברים באומר ותמונות

19. 8.7.08 – ב"מרכז מורשת יהודי לוב" התקיים טקס סיום הקורסים לאיטלקית (למתחילים ולמתקדמים) לשנת 2007-2008, במעמד ד"ר טרזה, המפקחת הראשית במשרד התרבות של ממשלת איטליה, ומר מאיר כחלון, יו"ר "הארגון העולמי של יהודים יוצאי לוב"
20. 14.7.08 – ב"מכון בן-צבי" הושק כרך "לוב"
21. 16.7.08 – ב"אולמי סילבר" בנתניה התקיים, ע"י מוסדות "יגדיל תורה", ערב שירה ופיוט בנוסח יהודי לוב, בהשתתפות בכירי פייטני וזמרי הקהילה
22. 17.7.08 – ב"שוב תל-מונד התקיים ערב הווי לובי, בו נטלו חלק - תיאטרון נתניה בהנהלתה של גב' יהודית אנושי-סמיה וכן הזמר והפייטן כלימו דוס
23. 23.7.08 – ב"מרכז מורשת יהודי לוב" התקיים טקס פרידה לשגריר איטליה בישראל, מר סנדרו דה ברננדין, עם סיום תפקידו בארץ
24. 24.7.08 – בבית-הכנסת לעולי לוב ביפו, התקיימה ההילולה המסורתית של ר' כמוס פלאח זצ"ל
25. 7.8.08 – בבית-כנסת "בית-אל" לעולי לוב בבת-ים, התקיים שעור בקינות תשעה באב, עפ"י נוסח יהודי לוב, בהדרכת החזן רפאל זרוק, מנהל "מכון גנזי רפאל" להפצת מורשת יהודי לוב ויו"ר ועדת בתי-הכנסת ב"ארגון העולמי של יהודים יוצאי לוב"
26. 13.8.08 – בבית כנסת "בית אליהו" בגבעתיים, הוכנס ספר תורה, ע"י משפחת רג'ניאנו, ברוב קהל והדרת מלך
27. 25.8.08 – במושב דלתון התקיים ערב הווי לובי, בו נטלו חלק - תיאטרון נתניה בהנהלתה של גב' יהודית אנושי-סמיה וכן הזמרים והפייטנים כלימו דוס ושימי רון
28. 31.8.08 – בבית-הכנסת "שערי צדק" בנתניה, התקיימה הילולת "זע"יר דרנה" המסורתית
29. 1.9.08 – בבית-הכנסת "אוהל רחל" ברמת-גן, התקיים ערב סליחות ציבורי, עפ"י נוסח יהודי לוב, וכן ניתנה הרצאה על משוררי ספרד

אירועים בקרוב

1. 16.9.08 – ב"תיאטרון יהלום" ברמת-גן, יתקיים, בחסות עיריית ר"ג, המועצה הדתית ר"ג ובית הכנסת "יד הגיבורים" ר"ג, ערב סיפורים ופיוטים, אודות מקהלות ילדי בתי-הכנסת בלוב ובישראל, בהשתתפות בכירי הפייטנים של הקהילה ובניצוחו של החזן ציון בדש
2. 18.9.08 – במוזיאון "מרכז מורשת יהודי לוב", יתקיים טקס חנוכת פינת התיאטרון היהודי בלוב, כאשר בטקס ישתתפו חלק מהשחקנים, אשר נטלו חלק בהצגות המשוחררות, שהועלו בארץ, בניהולו ובימויו של שלמה (מומו) תשובה ז"ל
3. 22.9.08 – בהיכל התרבות באור-יהודה, יקיימו "הארגון העולמי של יהודים יוצאי לוב" ו"מכון גנזי רפאל" להפצת מורשת יהודי לוב, ערב מסורתי לאמירת סליחות לימים הנוראים ופיוטים לחגים – "שמע קולי" - "עת שערי רצון"
4. 28.9.08 – בבית-הכנסת "היכל שלמה" באור-יהודה, תתקיים חגיגת "לילת' התנור" של ראש השנה, בהשתתפות הפייטנים והזמרים, האחים חיון ותזמורתם
5. 2-4.10.08 – במלון קרלטון בנהריה יתקיים מפגש רעים ובילוי בצוותא של בני הקהילה, הכולל חפלה לובית, פיוטים וסליחות, בהשתתפות זמרים ופייטנים, וכן קטעי בידור של תיאטרון נתניה בהנהלתה של גב' יהודית אנושי-סמיה (המפגש מתקיים בארגונו של מר נסים לחמיש)
6. 7.10.08 – בבית-הכנסת "אמא שוויכה" בנתניה, תתקיים חגיגת "לילת' התנור" של יום הכיפורים, בהשתתפות פייטנים ובילויי תזמורת, בניצוחו של הפייטן והזמר כלימו דוס
7. 15.10.08 – ב"צלאת' בושאיף" תתקיים "הזימרה" המסורתית של "שמחת בית השואבה"
8. 19.10.08 – בבית הכנסת "היכל שלמה" באור-יהודה, תתקיים חגיגת "הושענא רבא", וליל שימורים – "ת'ביית'", בלוי תזמורת ופייטנים
9. 24.11.08 – באונ' בר-אילן יתקיים כנס ארצי בנושא: "היהודים במדינות ערב – האומנם גן עדן?", כאשר המושב הראשון יוקדש לפרעות בלוב
10. 25.11.08 – בבית-כנסת דקר בנתניה, תתקיים עצרת הזיכרון השנתית לקורבנות הפרעות בלוב
11. 28.12.08 – ב"מרכז מורשת יהודי לוב" באור-יהודה, יתקיים טקס "ראש חודש לבנאת" והדלקת נר שמיני של חנוכה

אירועים בקרוב

הודעות

1. "הארגון העולמי של יהודים יוצאי לוב", יחד עם "יד ושם", עורך מבצע להנצחה ותייעוד של יהודי לוב, אשר נספו במהלך מלח"ע השנייה. בני הקהילה מתבקשים להעביר למזכירות "מרכז מורשת יהודי לוב", בטל' 03-5336268, שמות הנספים במלח"ע השנייה. באם ידוע, נא לציין גם את שמות ההורים, הגיל, מקום ותאריך הפטירה
2. "הארגון העולמי של יהודים יוצאי לוב" הפיק שני תקליטורים של פיוטים בנוסח יהודי לוב: "מקור הברכה" ו"עת שערי רצון", בביצוע הפייטן והזמר הדגול, בן הקהילה, אלי לוזון. ניתן לרכוש התקליטורים במזכירות "מרכז מורשת יהודי לוב", בטל': 03-5336268, (מחיר התקליטורים 50 ₪, למתפקדים 40 ₪)
3. יצא לאור התקליטור "שירת רבים": תפילות עולם – תפילות מן המקורות, פיוטים וזמירות מבית אבא, בביצוע הפייטן והזמר המפורסם, בן הקהילה, דוד ד'אור. ניתן לרכוש התקליטורים במזכירות "מרכז מורשת יהודי לוב", בטל': 03-5336268, (מחיר התקליטור 40 ₪, למתפקדים 35 ₪)
4. יצא לאור, ע"י "מכון גנזי רפאל" להפצת מורשת יהודי לוב, בשיתוף "הארגון העולמי של יהודים יוצאי לוב", סידור לראש השנה לנוסח יהודי לוב. ניתן לרכוש ב"מרכז מורשת יהודי לוב", טל': 03-5336268, (מחיר הסידור 50 ₪)

ברכות

ברכות ואיחולים לבביים
לידידינו חה"כ משה כחלון
ומר ז'ק ארביב
על קבלת תואר האבירות
"קוואליירה"

ברכות ואיחולים לבביים
לקמי ועמוס גזיאל
להולדת הנכדה

משתתפים בצער

משתתפים בצער ובאבל
ידידנו חיים כחלון-קוזמן
במות אשתו ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה.

משתתפים בצער ובאבל
גב' סולי בובליל
במות האם ז"ל
(החותנת של ידידנו עו"ד רמי בובלי)
ולא תדעו עוד צער ויגון

משתתפים בצער ובאבל
ידידנו עמוס מגידש וכל בני המשפחה
במות האם הרבנית הצדקת ג'ומאנה ז"ל
אלמנת ר' גבריאל מגידש זצ"ל
רוח ה' תניחנה בגן עדן

משתתפים בצער ובאבל
משפחות לוזון ומדר

במות אם המשפחה
הרבנית הצדקת איילה (גזלה) ז"ל
אלמנת ר' דני לוזון זצ"ל
בישיבה עליונה תחת כנפי השכינה

משתתפים בצער ובאבל
ידידנו בכור ג'אן
במות אשתו ז"ל
ולא תוסיפו לדאבה עוד

משתתפים בצער ובאבל
משפחת גואטה
בהילקח ראש המשפחה
יוסף ז"ל
מן הבולטים בפעילות המחתרית בלוב
מן השמים תנוחמו

משתתפים בצער ובאבל
ידידנו דוד הגואל ומשפחת גוילי
במות האב ועטרת המשפחה
רפאל גוילי ז"ל
סגן יו"ר הארגון העולמי
חבל על דאבדין ולא משתכחין

משתתפים בצער המשפחה
במותו של לוחם האצ"ל
יונה פדהצור ז"ל
מנוחתו עדן

collo ancor di piu' e gli occhi erano adesso dei semafori rossi, sembravano uscire da quel viso cosi' agitato.

Cosi' io ricordo Raffaele "Faelo" Fellah.

Letteralmente invasato. Combatteva da solo contro tutto e tutti. Non si lasciava far abbattere da alcunché'.

Lasciata Tripoli, nel 1967, sin dal primo giorno si dedico' a quella che era la "sua" causa. Non lesino' sforzi di alcun tipo. Spese cifre enormi, di suo, per organizzare, tessere, costruire, per realizzare il suo sogno. E quasi tutti lo osteggiavano, lo criticavano, lo rimproveravano ma lui andava diritto per la sua strada.

Una delle ultime volte che lo incontrai, all'Hilton di Tel Aviv, una decina d'anni fa, mi presento' alcuni arabi palestinesi "stretti collaboratori del Presidente Arafat", mi sussurro' , presentandomi a loro in arabo ed io facendo molta attenzione a rispondere solo in ebraico. " Stasera vado a Ramallah, il Presidente mi vuole ricevere, lo sai, ogni volta lo vado a trovare, ho la porta aperta presso di lui " lasciandomi alquanto perplesso, poiche' per me il Presidente altro non era che il capo di tutti i terroristi, anzi colui che aveva inventato il

terrorismo in chiave moderna.

Questo era Faelo.

Ma, che si fosse con lui d'accordo o no, Raffaele Fellah aveva fatto passare una legge in Italia per cui tutti i profughi ebrei libici ebbero diritto alla cittadinanza italiana. Questo e' un dato di fatto che nessuno puo' negare e per cui tutti gli ebrei tripolini italiani gli dovranno essere per sempre debitori .

Nel suo ufficio a Roma, in Viale Libia, ho visto due sue fotografie in cui era ripreso con Clinton (gli abiti che i due indossavano non erano gli stessi nelle due foto) ed una con il Papa.

Si puo' dire quello che si vuole, ma io non ho mai conosciuto un ebreo tripolino che sia stato ricevuto in privato dal Papa e per ben due volte dal Presidente degli Stati Uniti per perorare la causa della propria gente.

Faelo era posseduto da una straordinaria forza interna che lo ha guidato per tutta la vita ed ha dedicato tutta la vita alla sua gente. E con grande successo. le' zikro' baruhu.

"AURORA" - NUOVA SQUADRA di Pallacanestro di Faelo Fellah Z"L

Ricordando Faello Fellah

Daniel Mimun

Ricordo la prima volta che parlai con Raffaele Fellah.

O meglio. La prima volta che lui parlò con me. Avevo circa 13 anni, verso la fine degli anni cinquanta.

Camminavo su e giù per il Corso, a Tripoli, con Maxi, il mio amichetto di giochi e di letture.

Ad un certo punto, passando per l'ennesima volta davanti al negozio di tessuti dei Fellah, dove potevi sempre vedere tutti e tre i fratelli Kish, cioè anche Zachì e Rahmino, Faello mi si avvicinò bruscamente e mi apostrofò ad alta voce: "la dovete smettere di gironzolare senza far niente. Avete già l'età per giocare a pallacanestro. Da domani sera verrete a tutti gli allenamenti dei "piccoli" dell'Aurora. Tre volte alla settimana. Alle otto di sera. E non dirmi che tuo padre non ti fa uscire la sera tardi. Digli che venga a parlare con me e tutto si aggiusterà. Dovete essere sportivi e crescere sani. Dovete far parte di questa squadra che ha preso il posto del Maccabi e battere tutte le squadre arabe. Dovete...Dovete.... Dovete..."

Gli occhi quasi venivano fuori dalle orbite. Sembravano due lampadine accese in quel viso abbronzatissimo. Le vene gli si gonfiavano sul collo e pareva quasi che stesse facendo chissà quale discorso politico, stava solo parlando a due ragazzini che erano molto intimoriti da questo giovanotto, un uomo di 25 anni oramai. Sembrava un invasato. Ecco. Questa è la definizione esatta. Sembrava proprio un invasato posseduto da una visione superiore.

Ora, ne' io ne' il mio amico avevamo il fisico di giocatori di pallacanestro. E non eravamo neanche sportivi. Era chiaro che non saremmo potuti neanche diventare due riserve, per tutti gli sforzi che si potessero fare.

Ma Faello aveva creato la squadra Aurora (non poteva scegliere un altro nome, Alba, per esempio ? Aurora è impronunciabile per gli ebrei tripolini, con tutte quelle r) allorché le autorità libiche sciolsero il Circolo Macabi e conseguen-

temente tutte le squadre sportive del Macabi. Vedeva nell'Aurora il proseguimento del Circolo Macabi, ora senza una sede ed un programma. Quindi attraverso la squadra di pallacanestro cercava di tenere uniti i giovani ebrei in un ambiente ebraico, in barba alla legge. Zachì faceva da allenatore a noi "mascotte" e Dodi Nahum era l'allenatore della squadra dei "grandi" che inevitabilmente arrivava alla finale del campionato per essere regolarmente sconfitta dalla squadra araba di turno, complice l'arbitraggio dei giudici di gara libici. Dedicava tutto il suo tempo all'Aurora, e nulla gli veniva in tasca, al contrario.

Quando lo riincontrai, negli anni 80 a Herzelia, in occasione del congresso mondiale degli Ebrei di Libia, riprese il discorso dove lo aveva lasciato più di vent'anni prima: " ti rendi conto che se non siamo uniti, se non ci consolidiamo in un gruppo omogeneo, se non presentiamo un fronte unico davanti al resto del mondo non potremo mai far valere i nostri diritti di profughi, di ebrei scacciati dalle nostre terre...ecc..ecc. Tu devi mettere a disposizione il tuo ufficio a Tel Aviv e tutti i servizi necessari, la tua segretaria, creare anche in Israele la base del nostro Comitato, organizzare incontri settimanali del Comitato, anzi puoi essere tu stesso il segretario della sezione israeliana..."

Gli spiegai pacatamente che io non avevo più questi problemi. Ero un cittadino israeliano e non avevo ne' il tempo ne' la predisposizione a gestire un comitato di profughi della Diaspora. A mio avviso i profughi sarebbero tutti potuti venire a vivere in Israele, amalgamandosi in quel grande Kibutz Galuioth che è il nostro paese. Certo, gli avrei dato un aiuto finanziario, una tantum, per la causa dei tripolini sparsi per il mondo, ma che non mi chiedesse altro. "Non hai la visione globale – rispondeva ad alta voce - non ti rendi conto che il destino dei tuoi fratelli è in pericolo, come potremo trasmettere le nostre tradizioni, abitudini, usi, costumi se non interveniamo energicamente sin da adesso ? " Le vene si gonfiavano sul

"40 errori che non deve fare un genitore"

violenti e preoccupanti.

11- I genitori erano certi del loro ruolo e usavano toni pacati per impartire ordini definitivi ed indiscutibili. A volte, come già accennato, una punizione chiara, seppure sussurrata, risolveva la situazione.

12- Anche la gerarchia tra i due genitori era una garanzia: difficilmente la mamma contraddiceva il padre davanti ai figli. In questo modo si evitava l'incertezza del rimprovero e la confusione dei figli. Semmai dopo, con fare protettivo, la mamma consolava i figli o indicava loro una scappatoia.

13 Le parolacce erano bandite in presenza dei genitori, e nessuna mancanza di rispetto verso i genitori era concessa.

D'altra parte, si possono evidenziare alcuni modi di fare tipici ebraico-tripolini che considero errori, confermando l'idea che non stiamo certo parlando di un'educazione senza lati oscuri.

Comunque più "fortunata" di altre attitudini tipiche dei nostri tempi e delle abitudini di vita "occidentali".

Spesso si paragonavano i figli, si mettevano a confronto e quindi si etichettavano: questo è il più intelligente, il più educato, il più generoso, il più bello.

Si faceva spesso una differenza esplicita tra i più piccoli e i più grandi, per cui a seconda della posizione che si occupava nella gerarchia dell'età, si godeva di più o meno diritti (i più grandi ne avevano di più) o si era più o meno coccolati (l'ultimo era sempre il più viziato). E se consideriamo l'ipotesi di un figlio maschio partorito dopo 6 femmine... o la sesta femmina, deduciamo il resto.

Comunque, anche questi errori educativi, se vogliamo considerarli da un altro punto di vista ed essere clementi, potrebbero aver giovato al giovane tripolino, rendendolo più competitivo nel voler dimostrare ai genitori che non è vero che

lui vale meno del fratello.

Di questo e di altro uscirà un piccolo Opuscolo intitolato:

"40 Errori che non deve fare un Genitore"

di Hamos Guetta e la Psicologa Chiara Stefanini

Errori e pregi di una educazione Harista

(ghetto ebraico di Tripoli)

"40 errori che non deve fare un genitore"

Psicologa Chiara Stefanin, Guetta Hamos

Tra i regali più grandi che si possano ricevere, c'è il privilegio di un'educazione "fortunata", più che "buona".

Molti ebrei nati in Libia l'hanno avuta, ed hanno ancora oggi, questo privilegio.

Certo, come sempre, non si può generalizzare ed affermare che la comune educazione ebraico-tripolina – che deriva dalla storia del popolo ebraico-tripolino – sia perfetta, ma sicuramente, analizzandola, è possibile trovare alcuni elementi di grande interesse.

Non potendo scrivere un trattato, preferisco esprimere alcune riflessioni sul tipico modo di educare ebraico-tripolino in maniera semplice e schematica, riportando questa lista che ad un primo sguardo potrebbe risultare disordinata, casuale e spontanea – e senz'altro in un certo senso lo è – ma che, in fondo, rispecchia l'educazione stessa, che spesso viene impartita dai genitori ai figli in maniera, appunto, casuale e spontanea, apparentemente disordinata, ma sempre con regole e tradizioni certe.

1-Soldi: Il fatto che si siano attraversati periodi bui e difficili a causa del poco denaro, ha di fatto permesso di trasmettere ai figli il suo valore, evitando vizi.

2- Punire i figli in maniera indubitabile ed evidente, come in passato l'uso di mettere il bambino in castigo in una cameretta per un tempo limitato, dà loro la possibilità di capire che si è commesso qualcosa che non si deve commettere. Una punizione chiara raggiunge lo scopo e non confonde le idee, come spesso accade ragionando a lungo su un argomento, senza avere risultati soddisfacenti.

3- La presenza costante della mamma in casa irradiava calore e una sicurezza ai figli, che si sentivano protetti anche se lontani. Al ritorno c'era sempre qualcuno in casa.

4- I Padri di una generazione in estinzione, il loro

sguardo severo spesso risolveva più di una sculacciata.

5- Gli adulti ebrei-tripolini erano, e sono oggi, sempre molto impegnati nel lavoro, pensano a mandare avanti la famiglia, sono coinvolti politicamente e culturalmente.

Grazie a genitori impegnati, i figli apprendono che la distanza da loro è la cosa più naturale del mondo, così si organizzano, sono indipendenti e riescono a mantenere i loro, fondamentali, segreti.

6- Il fatto che il tempo trascorso insieme da genitori e figli non fosse molto, non significava affatto che i genitori fossero assenti. La qualità del poco tempo trascorso insieme ripagava la scarsa quantità: bastava il dolce gesto di donare una frittella per trasmettere tutto l'affetto necessario.

7- I figli, d'altra parte, erano obbligati a collaborare in casa ed anche fuori a lavoro: questo evitava pericolose depressioni, di cui giovani nullafacenti spesso oggi soffrono, e l'incubazione di problemi psicologici.

8- Il tempo era scandito dai pranzi e questo costituiva un punto fermo importante, una certezza per i figli. L'ora dei pasti era rispettata da tutti, grazie all'orologio naturale del lavoro del padre e agli orari delle preghiere. Ciò avveniva tutti i giorni ed il sabato con maggiore precisione.

9- La scarsità di cibo, che spesso bisognava affrontare, insegnava ad apprezzare il piatto servito, a gustarlo, a finire sempre la pietanza, senza possibilità di fare capricci: il piatto era quello, non c'era altro, dunque si poteva solo ringraziare per averlo in tavola.

10- I giochi di strada di un tempo permettevano lo sfogo delle energie e la creatività; oggi, invece, spesso i ragazzi sono fisicamente inattivi e nel tempo libero si concentrano sulla tv e i computer. Questo causa spesso sfoghi innaturali, a volte

GERMOGLI 4

Pubblicazione trimestrale dell'organizzazione mondiale ebrei di Libia

I germogli sbocciano dalla terra, l'usignolo `e tornato e nel paese si ode la tortora

*Auguri di Buon
Anno Felice*

